

MIKSI KOULU MÄTTÄÄ?

**-PERHEEN ULKOISTEN JA SISÄISTEN TEKIJÖIDEN YHTEYDET NUOREN
ASENNOITUMISEEN KOULUA KOHTAAN**

**Heidi Rautio
Pro Gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2001**

TIIVISTELMÄ

Miksi koulu mättää? –Perheen ulkoisten ja sisäisten tekijöiden yhteydet nuoren asennoitumiseen koulua kohtaan

Tekijä: Heidi Rautio

Ohjaaja: Anna Rönkä

Psykologian pro gradu -tutkielma

Kevät 2001

Jyväskylän yliopisto

39 sivua, 2 liitettä

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten 7-luokkalaiset asennoituvat kouluun ja miten perheen ulkoiset ja sisäiset tekijät ovat siihen yhteydessä. Lisäksi selvitettiin koulumenestyksen ja nuoren sukupuolen yhteyttä nuorten asennoitumiseen koulua kohtaan. Perheen ulkoisia tekijöitä olivat vanhempien ammattiasema ja työtilanne, perherakenne sekä elämänmuutokset. Perheen sisäisenä tekijänä tarkasteltiin nuorten kokemusta vanhempiensa toteuttamasta vanhemmuustyylistä. Tutkimus oli osa Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella ja Perhetutkimusyksikössä toteutettua Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi -tutkimusta (NISU). Aineistona oli 143 7.luokan oppilasta kahdesta jyvaskyläläisestä koulusta. Menetelmänä käytettiin kyselylomaketta ja osalle tutkittavista syventävää haastattelua. Nuorten suhdetta kouluun tutkittiin BASC (Behavioural Assessment Scales for Children and Adolescents) –mittarin koulumotivaatiota mittaavalla skaalalla. Vanhemmuuden laatua selvitettiin Steinbergin (Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling, 1992) kehittämällä ohjaavan vanhemmuuden mittarilla, jonka kolme alaskaalaa ovat ”hyväksyntä ja lämpö”, ”oman ajattelun tukeminen” sekä ”rajat ja valvonta”. Kielteisesti kouluun asennoituvia oli tytöistä 15 % ja pojista 27 %. Myönteisesti kouluun asennoituvia oli tytöistä 51 % ja pojista 43 %. Merkittävimmäksi nuoren myönteistä kouluun asennoitumista edistäväksi tekijäksi osoittautui ohjaava vanhemmuus ja erityisesti sen kolmesta komponentista hyväksyntä ja lämpö. Nuoren suhde kouluun oli yhteydessä koulumenestykseen siten, että mitä paremmin nuori menestyi koulussa, sitä myönteisemmin hän suhtautui kouluun. Tyttöjen ja poikien kouluun asennoitumisessa ei havaittu merkitsevää eroa eikä perheen ulkoisilla tekijöillä havaittu olevan yhteyttä nuorten suhteeseen kouluun.

Avainsanat: Vanhemmuus, nuoret, asennoituminen kouluun, vanhempien sosioekonominen asema, perherakenne, elämänmuutokset.

1. JOHDANTO

1.1. Kouluviihtyvyys

Suomalaisten nuorten väitetään viihtyvän huonosti koulussa. Järventien (1999) tutkimuksessa puolet tutkittavana olleista lapsista kahdelta helsinkiläiseltä ala-asteelta kärsi koulukiusaamisesta, ilon puutteesta koulussa, alemmuudentunteesta, pessimismistä ja vaikeudesta tehdä päätöksiä. WHO-koululaistutkimus, jossa selvitettiin lasten ja nuorten koulussa viihtymistä eri Euroopan maissa sekä Kanadassa vuosina 1990 ja 1993-94 osoitti, että koululaiset Suomessa viihtyvät koulussa huonommin kuin useimmissa muissa maissa (Kannas, Välimaa, Liinamo & Tynjälä, 1995).

Vaikka nuorten huonosta viihtymisestä koulussa ollaan huolestuneita, ei nuorten kouluviihtyvyyttä käsitteleviä tutkimuksia ole paljon. Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten nuoret itse kokevat suhteensa kouluun ja miten perhe suuntaa nuoren asennoitumista koulua kohtaan. Missä määrin esimerkiksi vanhempien ammattiasema ja työtilanne, perherakenne sekä vanhemmuus heijastuvat nuoren koulusuhteeseen?

Nuoren suhdetta kouluun on tutkittu useista eri näkökulmista. Eniten tutkimusta on tehty siitä, miten nuoret menestyvät koulussa ja mitkä tekijät sitä selittävät (Aunola, 2000; Colton & White, 1985; Galper, Wigfield, & Seefeldt, 1997; Halle, Kurtz-Costes & Mahoney, 1997; Horvat & Svetina, 1993; Kuusinen, 1986, 1982; Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling, 1992; Voydanoff & Donnell, 1999). Uusimmat tutkimukset tältä alueelta käsittelevät koululaisten suorituksstrategioita (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Midgley, Arunkumar & Urdan, 1996; Nurmi, Onatsu & Haavisto, 1995; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000; Onatsu-Arviolommi, Nurmi & Aunola, 1998; Pintrich, Marx & Boyle, 1993; Salonen, Lepola & Niemi, 1998) sekä strategioiden muodostumista edeltäviä tekijöitä (Nolen-Hoeksema, Mumme, Wolfson & Guskin, 1995; Onatsu-Arviolommi ym., 1998).

Toinen nuoren koulusuhteeseen kohdistuva tutkimusperinne käsittelee koulusopeutumista ja sen ongelmia kuten käytöshäiriöitä (Israelashvili, 1997; Nolen-Hoeksema

ym., 1995; Pulkkinen, 1984; Pölkki, Kähkönen & Kukkonen, 1997; Rönkä, 1995). Kolmas tutkimusperinne käsittelee nuoren asemaa luokkayhteisössä, ja sen keskeinen tutkimuskohde on koulukiusaaminen (esim. Salmivalli, 1998).

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on se, miten nuori asennoituu kouluun. Kouluun asennoitumista on aiemmissa tutkimuksissa kuvattu mm. käsitteillä vahva kouluun sitoutuminen (Steinberg ym., 1992), koulumotivaatio (Kukkonen & Pölkki, 1995; Rönkä, 1995) ja oppimismotivaatio (Kukkonen & Pölkki, 1995). Kouluun asennoitumiseen on sisällytetty asenteellisia ja käyttäytymistä kuvaavia tekijöitä, kuten hyvä työskentelyorientaatio, sitoutuminen luokan toimiin, kiinnostus opiskeluun, kotiläksyihin käytetty aika, vähäinen lunttaaminen ja vähäinen tehtävien kopioiminen toisilta (Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1992; Steinberg, Elmen & Mounts, 1989), koulusta pitäminen (Kukkonen & Pölkki, 1995) ja koulunkäynnin aktiivisuus (Colton & White, 1985).

Asennoitumista koulua kohtaan on viime vuosina usein tarkasteltu osana kehämäistä prosessia, jossa yksilön käsitykset itsestään oppijana sekä se palaute, jonka hän saa koulusta ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Nämä käsitykset sekä häneen itseensä liittyvä palaute vaikuttavat asenteisiin koulua kohtaan. Yksilö rakentaa käsitystä itsestään sekä omista kyvyistään ja suoriutumisestaan perustuen itse suorittamiinsa vertailuihin ja muilta saamaansa palautteeseen (Aunola, 2000; Markus & Wurf, 1987; Nurmi, 1995; Rönkä, 1995). Lapsen ensimmäisiin kokemuksiin itsestään koululaisena vaikuttaa oppilaan kouluuntulotaso, joka määräytyy osin lahjakkuuden, mutta suurimmaksi osaksi perhetaustan perusteella (Kuusinen, 1992). Jos koulu tuottaa oppilaalle mielihyvää, tunteista ja onnistumisen tuntemuksia, on koulu hänelle myönteinen asia. Tällöin hän menestyy edelleen hyvin tai yhä paremmin. Koulussa menestyvät oppilaat ovat innostuneita ja sopeutuvia (Pulkkinen, 1984). Sitoutuminen koulutyöhön, opettajien positiiviset arvioinnit ja saavutukset koulussa puolestaan ovat yhteydessä itsetunnon parantumiseen (Hoge, Smith & Hanson, 1990).

Toisaalta myös huono menestys vahvistaa itse itseään. Oppilaan asenne koulua kohtaan saattaa syystä tai toisesta olla huono tai hän voi saada huonoja tuloksia. Tämä saattaa aiheuttaa arvottoman tunteen, jolloin hän ei usko kykenevänsä parempaan. Jos koulu tuottaa oppilaalle ikävän kuvan hänestä itsestään, ei hän edelleenkään pidä koulusta vaan keskittää voimavaransa asioihin, jotka tuottavat enemmän tyydytystä. Nurmi (1995) käyttää näistä kehityskuluista nimitystä myönteiset ja kielteiset noidankehät.

Varmuudella ei voida sanoa kumpi tapahtuu ensin, kielteinen asenne koulua kohtaan vai huono menestys. Rönkä (1995) ehdottaa, että kielteinen asenne koulua kohtaan voi kehittyä lapsen persoonallisuuden tai henkilökohtaisten taipumusten ja koulun ilmapiirin tai tavoitteiden yhteensopimattomuudesta. Jatkuvat epäonnistumiset ja negatiivinen palaute omasta suoriutumisesta heikentävät motivaatiota ja sopeutumista kouluun sekä lisäävät rangaistuksia, kouluhaluttomuutta ja tehtävien laiminlyöntiä (Kuusinen, 1992; Pulkkinen, 1984).

Näiden tutkimusten perusteella koulumenestys ja myönteinen asenne koulua kohtaan sekä toisaalta heikko suoriutuminen ja kielteinen asenne koulua kohtaan esiintyvät yhdessä. Kukkonen ja Pölkki (1995) esittävät kuitenkin, että koulumenestys ja motivoituneisuus oppimiseen eivät aina liittyisi toisiinsa. He havaitsivat, että parhaiten koulussa menestyvät oppilaat eivät pitäneet koulusta eniten ja että parhaat oppimisvalmiudet omaavilla lapsilla ei ollut korkein oppimismotivaatio.

1.2. Perheen ulkoisten tekijöiden yhteys nuoren koulusuhteeseen

Vanhempien ammattiasema. Vanhemmat viettävät suuren osan päivästänsä työyhteisössä ja työympäristössä. Vanhempien suhde työhönsä, työn laatu ja työssä viihtyminen vaikuttavat perhe-elämään monin tavoin (Kinnunen, Sallinen & Rönkä, arvioitavana; Pulkkinen, 1984). Työstä koetut paineet saattavat heijastua vanhempien jaksamiseen lastensa kanssa. Toisaalta myös vanhempien, erityisesti äidin, motivoituneisuus työhönsä edistää nuoren hyvinvointia ja myönteistä koulusuhdetta (Kinnunen ym., arvioitavana).

Työn vastuullisuus ja se, kuinka paljon työ vaatii vanhemman aikaa ja voimavaroja, määrää perheen kanssa vietetyn ajan määrää ja laatua. Pulkkinen (1984) havaitsi pitkästä tutkimuksestaan, että vanhempien ajanpuute ja välinpitämättömyys olivat nuorten heikon koulumenestyksen ja vähäisten opiskelutavoitteiden taustalla vieraantuneiden ja kodista varhain irrottautuneiden nuorten ryhmissä.

Vanhempien työn luonne määrittelee myös konkreettisesti arjen ajankäyttöä ja käytännön järjestelyjä. Pulkkinen (1984) on todennut vuorotyön vaikeuttavan säännöllisen päivärytmin toteuttamista pikkulapsivaihetta elävien perheiden elämässä. Nuorten kohdalla vanhempien vuorotyö vaikuttaa tuen ja valvonnan määrään (Pulkkinen, 1984).

Lapsen ja nuoren perhetaustan ja vanhempien sosiaalisen aseman on havaittu lahjakkuuden lisäksi olevan voimakkaasti yhteydessä koulumenestykseen, kouluoppimiseen sekä nuoren koulua koskeviin asenteisiin (Kukkonen & Pölkki, 1995; Kuusinen, 1986, 1992; Rönkä, 1995; Sandqvist, 1995). Kuusisen tutkimukset (1986, 1992) tuovat varsin selkeästi esiin sen seikan, että jopa lahjakkuudesta riippumatta hyvä kotitausta ja korkeasti koulutetut vanhemmat takaavat koulumenestyksen. Peruskoulun viimeisellä luokalla kotitaustaltaan ylimpään sosioekonomiseen ryhmään kuuluvat, lahjakkaat oppilaat menestyivät koulussa hyvin, alimmillaankin vain keskinkertaisesti, mutta erittäin harvoin huonosti. Kuitenkin lahjakkaista, kotitaustaltaan alimpaan sosioekonomiseen ryhmään kuuluvista oppilaista useampi menestyi koulussa huonosti tai keskinkertaisesti kuin hyvin.

Pienituloisten, matalasti koulutettujen ja väestössä keskimääräistä heikommassa työmarkkina-asemassa olevien vanhempien nuoret jäävät myös useammin koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle, kuin muut nuoret (Järvinen & Vanttaja, 2000).

Selitykseksi heikolle koulumenestykselle lahjakkuudesta huolimatta voidaan alhaisen sosiaaliluokkien kohdalla etsiä ahtaat, meluisat kodit, lastensa koulunkäynnistä kiinnostumattomat vanhemmat, lasten motivaation puute koulun suhteen sekä muut tekijät heidän elämäntilanteessaan, jotka ovat ristiriidassa koulun tavoitteiden kanssa (Kuusinen, 1986).

Työllisyystilanne vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseen ja sitä kautta vanhempien mielialaan ja subjektiiviseen tyytyväisyyteen elämäänsä. Työttömyyden on äkillisenä muutoksena katsottu aiheuttavan perheessä stressiä ja taloudellisia vaikeuksia ja siten vaikuttavan perheen ilmapiiriin (Pölkki ym., 1997). Tyytyväisyyden elämässä voivat vaikuttaa monet muutkin seikat kuten ihmissuhteet, muutosten ja kriisien määrä sekä miten elämä on sujunut suhteessa omiin odotuksiin. Mutta myös työ ja sen tuottama tyydytys vaikuttaa vanhempien jaksamiseen sekä mm. mahdollisuuksiin tarjota lapsille riittävät aineelliset edellytykset hyvinvointiin ja vapaa-ajan viettoon (Galambos & Ehrenberg, 1997).

Varsinkin miehelle työ on perinteisesti ollut kunniaan liittyvä asia, jonka avulla lunastetaan paikka yhteiskunnassa. Miehen työttömyys voi heijastua isän ja lasten välisiin suhteisiin. Työttömien isien perheissä lasten sosiaalisten taitojen on todettu olevan heikompia ja psykososiaalisia ongelmia olevan enemmän kuin työllistyneiden isien per-

heissä (Pölkki ym., 1997). Äidin työttömyyden puolestaan on havaittu olevan lievässä yhteydessä koulusta pitämiseen (Kukkonen & Pölkki, 1995).

Perherakenne. Ydinperheellä käsitetään perhemuotoa, joka koostuu avo- tai keskenään avioliitossa olevista huoltajista sekä heidän yhteisistä lapsistaan. Tilastokeskuksen perhetilaston mukaan uusperhe on kotitalous, jossa joko avioliitossa elävien tai keskenään naimisissa olevan pariskunnan kanssa asuu myös ainakin toisen mutta mahdollisesti myös molempien 18 vuotta nuorempi lapsi, joka ei ole heidän yhteinen lapsensa. Lisäksi perheessä voi asua myös täysi-ikäisiä ja yhteisiä lapsia. Yksinhuoltajaperheeseen kuuluvat huoltaja sekä hänen yksi tai useampia lapsiaan.

Onatsu-Arviolommi ja Nurmi (1997) ovat tutkineet koulussa alisuoriutuvien, huonosti menestyvien ja yhteiskuntaan sopeutumattomien nuorten perhetaustoja. Tulokset osoittivat että alisuoriutujat, koulussa alhaisesti menestyvät ja yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet nuoret olivat menestyviä verrokkejaan useammin eläneet avioeron kokeneissa yksinhuoltajien perheissä tai äitien muodostamissa uusperheissä. Tutkijat selittävät tuloksia ensinnäkin sillä, että pysyvät perhesuhteet luovat perustaa motivaatiolle, oppimiselle ja saavutuksille koulussa. Avioero sinänsä ei välttämättä aiheuta ongelmia, vaan pysyvien olosuhteiden puuttuminen ja avioerosta aiheutuvat muutokset erilaisissa järjestelyissä, jotka vaativat lapselta sopeutumista (Kukkonen & Pölkki, 1995; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997).

Toiseksi vanhemmuus ja lapsen kasvattaminen yksin, ilman puolison tukea saattaa olla liian vaativaa yksinhuoltajaaideille (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997). Avioerosta aiheutuvaa psykologista stressiä, taloudellisia ongelmia, lapsen kanssa vietetyn ajan vähyyttä ja valvonnan puutteellisuutta on myös tarjottu haitallisten vaikutusten selittäjiksi (Galambos & Ehrenberg, 1997; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997).

Kolmanneksi isän roolimallin puuttuminen, erityisesti pojilla, voi aiheuttaa ongelmia, jotka sitten ilmenevät kouluvaikeuksina. Kaikki edellä mainitut tekijät yhteensä saattavat altistaa nuoren ongelmille koulussa ja myöhemmin ammatilliseen elämään sopeutumisessa (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997).

On myös olemassa tutkimustuloksia, joiden mukaan perherakenteella ei ole havaittu olevan selkeää vaikutusta ala-asteikäisten lasten oppimisvalmiuksiin tai kouluoppimiseen (Kukkonen & Pölkki, 1995).

Uusperhe tai yksinhuoltajaperhe ei välttämättä tarkoita huonoja kasvuolosuhteita lapselle ja nuorelle. Samat perheolosuhteet voivat tuottaa sekä mahdollisuuksia että riskejä

riippuen yksilöstä (Galambos & Ehrenberg, 1997). Kaikissa perhemuodoissa saattaa olla turvallisia sekä riskialttiita olosuhteita. Olennaista on elinolojen vakaus, kodin ilmapiiri, itsenäisyyteen tukeminen, riittävä valvonta ja huolenpito sekä yleisesti lapsen kehitystarpeiden huomioonottaminen kasvatustoimenpiteissä ja perhe-elämän järjestämisessä (Pulkkinen, 1984).

Elämänmuutokset. Aiemmissa elämänmuutoksia murrosiässä käsittelevissä tutkimuksista on saatu todisteita siitä että useat samanaikaiset muutokset varhaisessa murrosiässä vaikuttavat huomontavasti arvosanoihin ja itsetuntoon sekä tytöillä että pojilla (Simmons & Blyth, 1987). Vornasen (2000) väitöskirjatyössään tutkimien 13-17 -vuotiaiden nuorten heikko viihtyminen koulussa ja tyytymättömyys omiin suorituksiin aiheutui perhevaikeuksista, joita olivat vakavat ristiriidat, pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet, läheisen liiallinen päihteiden käyttö tai kokemus heikentyneestä huolenpidosta.

Niinikään avioero aiheuttaa muutoksia perhesuhteissa, mahdollisesti hoitojärjestelyissä, koulunkäynnissä ja ystäväpiirissä. Useat yhtäaikaiset tai peräkkäiset muutokset lyhyen ajanjakson kuluessa ovat aina ylimääräinen ponnistus ja vaativat sopeutumista.

Pulkkinen (1984) tutkimusten mukaan useiden elämänmuutosten kielteinen vaikutus liittyi osittain koulun ja toveripiirin vaihtumisiin, jotka katkovat ihmissuhteita. Kasvuolojen epävakaisuudella näyttäisi olevan hiukan eri vaikutus sukupuolesta riippuen. Pojissa epävakaat olot tuottivat lyhytjännitteistä ja huvittelunhaluista elämätyyliä. Tytöissä epävakaat olot aiheuttivat turvattomuutta sekä kielteistä elämänasennetta, joka liittyi sosiaaliseen käyttäytymiseen (Pulkkinen, 1984).

1.3. Vanhemmuuden yhteys nuoren koulusuhteeseen

Vanhemmuus toimii välittäjänä, jonka avulla vanhempien omaksuma kasvatus sekä perhettä koskevat ulkoiset tekijät välittyvät vanhemman ja nuoren suhteeseen (Galambos & Ehrenberg, 1997; Kinnunen ym., arvioitavana; Pulkkinen, 1994). Vanhemman ja nuoren välinen suhde, vanhemmuuden laadusta riippuen, voi esiintyä nuorelle psykososiaalisen kypsyyden saavuttamista edistävänä tai haittaavana tekijänä (Galambos & Ehrenberg, 1997). Nuorten itsensä kokemana tavallinen ja kiireetön yhdessäolo van-

hemman kanssa, nähdä ja kuulla tuleminen sekä hyväksynnän saaminen liittyvät hyvään kasvamiseen ja lapsen hyvinvoinnin edistämiseen (Innanen, 2001).

Baumrind (1989) on ensimmäisenä käyttänyt käsitettä auktoritatiivinen kasvatus. Baumrind nimesi auktoritatiivisiksi vanhemmat, jotka olivat rationaalisella tavalla kontrolloivia ja vaativia (demandingness), mutta myös lämpimiä ja vastaanottavaisia (responsiveness). Hän havaitsi että auktoritatiivisten vanhempien esikouluikäiset lapset olivat uteliaita ja tyytyväisiä, heillä oli itsehillintää ja itseluottamusta.

Pulkkinen (1994) määrittelee ohjaavan tai auktoritatiivisen kasvatuksen sisältävän vanhempien luontaiseen auktoriteettiin pohjautuvaa turvallisuutta, toimintojen valvontaa, suoritusodotuksia, lämpöä ja lasta aktiivisesti kuuntelevaa suhtautumista. Lapsikeskeistä, mutta ei lapsijohtoista, ohjaavaa kasvatusta luonnehtivat seuraavat piirteet: lapsen tarpeet huomioon ottava ohjaus sekä lapsen toimintojen valvonta, ilmapiirin demokraattisuus, koulutyöhön kannustaminen ja myötätuntoisuus lasta kohtaan (Pulkkinen, 1994).

Steinberg et al. (1992) on viime vuosina kehitellyt eteenpäin Baumrindin vanhemmuustyyli luokitusta soveltaen sitä koskemaan erityisesti perheitä, joissa on nuoria. Hän on tuonut auktoritatiivisen kasvatuksen käsitteeseen termit vanhempien hyväksyntä ja lämpö, käyttäytymisen valvonta ja tiukkuus sekä psykologinen autonomian salliminen tai demokraattisuus. Steinberg ym. (1992) korostavat, että auktoritatiivisuus vaikuttaa myönteisesti vanhempien sitoutuneisuuteen nuorensa koulunkäyntiin.

Vanhemmuustyylin vaikutuksia lapsen koulumenestykseen, koulusuoriutumiseen sekä kasvatusasenteiden yhteyttä lasten ja nuorten suoritusstrategioihin, sosiaaliseen selviytymiseen ja itsetuntoon on tutkittu paljon. Laaja tutkimustieto osoittaa että auktoritatiivinen kasvatus on positiivisesti yhteydessä koulumenestykseen (Lamborn ym., 1991; Maccoby & Martin, 1983; Steinberg ym., 1989; Steinberg ym., 1992) ja myönteisiin kouluun liittyviin asenteita ja käyttäytymistä kuvaaviin tekijöihin kuten työskentelyorientaatio, sitoutuminen luokan toimiin, koulutuksellinen kiinnostus, positiiviset tuntemukset koulua kohtaan, kotiläksyihin käytetty aika, vähentynyt luntaaminen ja tehtävien kopioiminen toisilta (Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1989). Tosin ei ole poissuljettua että nuoren menestys osaltaan edistäisi auktoritatiivisen vanhemmuuden toteuttamista (Aunola ym., 2000; Steinberg ym., 1992).

Auktoritatiivisen kasvatuksen on havaittu edistävän lapsen kognitiivista kehitystä rohkaistamalla itsenäiseen ongelmanratkaisuun ja kriittiseen ajatteluun (Hess & McDe-

vitt, 1984; Steinberg, 1989). Auktoritatiivista kasvatusta käyttävistä perheistä olevat nuoret käyttävät toimivimpia, tehtäväsuuntautuneita suoritusstrategioita luokkatilanteessa (Aunola ym., 2000). Masentuneet äidit ilmaisevat vähemmän positiivisia tunteita vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, mikä välittyy lapsen koulussa käyttämiin strategiioihin (Onatsu-Arviolommi ym., 1998). Mitä vähemmän äiti osoittaa tunteen ilmaisua, sitä suuremmat odotukset lapsella on epäonnistumisestaan luokkatilanteessa (Onatsu-Arviolommi ym., 1998).

Tutkimukset osoittavat myös, että auktoritatiivinen kasvatustyyli edistää koulumesteyksen ohella psyykkistä hyvinvointia laajemminkin (Steinberg, 1989; Steinberg, ym., 1992). Auktoritatiivisten perheiden nuoret ovat itseohjautuvampia ja sosiaalisesti taitavampia, psykologista kehitystä (sosiaalinen kompetenssi, itseluottamus, itsetunto) ja mielenterveyttä mitattaessa hyvässä asemassa sekä muutenkin pystyvämpiä ja osavampia kuin ikätoverinsa (Steinberg, 1989; Steinberg, 1990).

Vastaavasti Pulkkinen (1984) on todennut pitkittäistutkimuksissaan ohjaavan kasvatuksen johtavan vahvaan itsehallintaan kykenevien konstruktivisten ja mukautuvien nuorten kehittymiseen. Johdonmukainen kasvatusta yleisesti ja vanhempien hyväksyvä suhtautuminen koulukasvatukseen tavoitteisiin edistää kehitystä myönteisesti (Pulkkinen, 1984).

Auktoritatiivinen vanhemmuustyyli tarkoittaa siis kolmen tärkeän komponentin toteutumista: vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, psykologisen autonomian tai oman ajattelun salliminen sekä käyttäytymisen valvonta ja rajat (Steinberg, 1990; Steinberg ym., 1989, 1991). Steinberg (1990, 2000) esittää, että näistä komponentista jokaisella on oma funktionsa. Vanhempien tarjoama lämpö ja hyväksyntä on olennaista nuoren minäkäsityksen ja sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Nuoren oman ajattelun tukeminen edistää itseluottamuksen, kompetenssin ja identiteetin muodostumista. Valvonta ja rajojen asettaminen luovat perustan sosiaalisen vastuullisuuden ja itsehallinnan kehittymiselle.

1.4. Tutkimuksen tavoitteet

Tämän Pro gradu –tutkielman tarkoituksena oli tutkia nuorten kouluun asennoitumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteena oli selvittää onko perheen ulkoisilla tekijöillä

(vanhempien ammattiasema ja työtilanne, perherakenne, elämänmuutokset) ja perheen sisäisillä tekijöillä (vanhemmuuden lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen sekä valvonta) vaikutusta nuorten kouluun asennoitumiseen.

Tutkimusongelmat ja hypoteesit olivat seuraavat:

- 1) Miten 7-luokkalaiset nuoret asennoituvat kouluun? Ovatko itse arvioitu koulumenestys ja kouluun asennoituminen yhteydessä toisiinsa ja onko tyttöjen ja poikien välillä eroa kouluun asennoitumisessa? Aiempien tutkimustulosten perusteella, joissa tyttöjen on poikia useammin todettu viihtyvän koulussa, oletettiin että tytöt asennoituisivat kouluun poikia myönteisemmin (Kannas ym., 1995).
- 2) Mitkä **perheen ulkoiset ja sisäiset tekijät** vaikuttavat siihen miten nuori asennoituu kouluun?

2.1. Onko vanhempien ammattiasemalla ja työtilanteella vaikutusta nuoren kouluun asennoitumiseen?

Oletuksena oli että alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lapset asennoituisivat huonommin kouluun, koska kyseisten vanhempien lapset myös useammin menestyvät koulussa huonommin ja jäävät koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle kuin korkeammin koulutettujen ja korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lapset (Kukkonen & Pölkki, 1995; Kuusinen, 1986; 1992; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997; Pulkkinen, 1984; Rönkä, 1995; Sandqvist, 1995). Tutkimusten mukaan myös äidin koulutuksella on myönteistä vaikutusta lapsen koulussa menestymiseen (Horvat & Svetina, 1993; Mäkinen, 1993; Pulkkinen, 1984).

Aiempien tutkimustulosten perusteella oletettiin isän huonon työllisyystilanteen vaikuttavan kielteisesti nuoren asennoitumisen koulua kohtaan ja äitien työttömyyden puolestaan edistävän nuoren myönteistä asennoitumista kouluun (Kukkonen & Pölkki, 1995; Pölkki ym., 1997).

2.2. Vaikuttaako nuoren perherakenne koulussa viihtymiseen?

Oletuksena oli että yksinhuoltajaperheissä ja uusperheissä kasvavat nuoret asennoituisivat kouluun ydinperheissä kasvavia huonommin. Koulussa alisuoriutuvien, huonosti menestyvien ja työttömien nuorten on havaittu hyvin menestyviä verrokkejaan useammin olevan perheistä, joissa oli koettu avioero ja joissa nuori oli elänyt äidin tai äidin ja tämän uuden perheen kanssa (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997).

2.3. Onko nuoren kokemilla perhettä koskevilla viimeaikaisilla elämänmuutoksilla vaikutusta kouluun asennoitumiseen?

Oletettiin että viimeaikaiset elämänmuutokset vaikuttaisivat kielteisesti kouluun asennoitumiseen. Useat yhtäaikaiset muutokset varhaisessa murrosiässä vaikuttavat huonontavasti arvosanoihin ja itsetuntoon sekä tytöillä että pojilla (Simmons & Blyth, 1987). Pulkkinen (1984) on pitkittäistutkimustensa perusteella todennut että säännöllinen perhe-elämä selvimmin, kodin kasvatusilmapiirin ohella, tukee nuorten myönteistä kehitystä. Epävakaisuus puolestaan aiheuttaa sopeutumispaineita (Pulkkinen, 1984).

2.4. Onko vanhempien tarjoamalla lämmöllä ja hyväksynnällä, oman ajattelun tukemisella sekä valvonnalla yhteyttä siihen miten nuori asennoituu kouluun?

Nuorten, jotka kokevat saavansa vanhemmiltaan lämpöä ja hyväksyntää, tukea omalle ajattelulle ja joiden vanhemmat valvovat nuorensa tekemisiä, oletettiin asennoituvan myönteisesti kouluun. Aiemmat tutkimukset aiheesta ovat osoittaneet että vanhemmuustyylit heijastuvat lasten ja nuorten käyttäytymiseen ja menestykseen koulussa. Auktoritatiivisen vanhemmuuden on pitkittäistutkimuksissa havaittu olevan positiivisesti yhteydessä vahvaan kouluun sitoutumiseen, myönteisiin asenteisiin koulua ja saavutuksia kohtaan (Steinberg ym., 1989, Steinberg ym., 1992).

2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

2.1. Tutkittavat

Pro gradu –tutkielmani perustuu Anna Röngän ja Anna-Maija Poikkeuksen johtamaan syksyllä 1999 alkaneeseen Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi – tutkimukseen (NISU-tutkimus). Tutkittavat olivat kuuden luokan oppilaat kahden jyvaskyläläisen peruskoulun seitsemänsiltä luokka-asteilta. Alkuperäisestä 143 nuoren joukosta oli toteutuspäivänä poissa 14. Otoskoko oli 129 nuorta (58 poikaa, 71 tyttöä), joiden keskimääräinen ikä oli 13,02 vuotta. Tutkimus toteutettiin yhden oppitunnin aikana, jossa tutkijat valvoivat tilannetta. Lupa pyydettiin koulujen rehtoreilta. Otos edustaa pienessä kaupungissa asuvia nuoria ja heidän kokemustaan ihmissuhteistaan, kouluun asennoitumisestaan ja elämäntilanteestaan.

2.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä oli kyselylomake (Liite 1) ja syventävä haastattelu (Liite 2). Kyselylomakkeen teemoja olivat nuorten harrastukset, päihteidenkäyttö, kouluun asennoituminen, masentuneisuus, viimeaikaiset elämänmuutokset, suhteet kavereihin ja läheisiin ihmisiin, perherakenne, vanhempien ammatit ja työtilanne sekä nuorten kokemus huoltajiensa kasvatustyylistä.

Nuorten motivaatiota täyttää varsin pitkä kyselylomake pyrittiin lisäämään tarjoamalla pieniä palkkioita ja muokkaamalla kyselylomake kannustavin välihuomautuksin sekä keventävin kuvin innostavaksi ja nuoriin vetoavaksi.

Tiedottamisen ja kyselylomakkeen yhteydessä pyydettiin vapaaehtoisia helmikuussa 2000 toteutettaviin haastatteluihin. Haastatteluun osallistuville luvattiin pieni ateriapalkkio, jolla koetettiin välttää se, että vapaaehtoisiksi ilmoittautuisivat vain aktiiviset ja muutenkin osallistuvat oppilaat.

Nuoren kanssa kahden tehtävä puolistrukturoitu, syventävä haastattelu oli kestoaltaan yhden oppitunnin pituinen. Haastattelut nauhoitettiin nuoren luvalla ja purettiin myöhemmin tarkoiksi transkripteiksi tutkimusryhmän toimesta. Aiheina haastattelussa oli vanhempien kanssa vietetty aika sekä odotukset ja toiveet vanhempien suhteen. Nuorilta kysyttiin myös kokevatko he tarvitsevansa aikuisia elämässään. Lisäksi nuoren kanssa keskusteltiin koulukiusaamisesta sekä aikuisten huolien vaikutuksesta heidän elämäänsä. Nuoren kanssa täytettiin ajankäyttölomake, johon nuori valitsi hänen arkeaan tyypillisesti kuvailevan viikonpäivän. Tarkoituksena oli selvittää keiden kanssa nuori viettää aikaa kouluajan jälkeen ja iltaisin. Nuorta pyydettiin kokoamaan henkilökohtainen verkostokartta, johon hänen tehtävänä oli sijoittaa itselleen läheiset ja tärkeät ihmiset. Nuoren kanssa keskusteltiin kaaviokuvan avulla hänen asemastaan luokassa sekä millaisessa ryhmässä hän tavallisimmin on koulun vapaahetkinä. Haastattelun lopuksi nuorelle annettiin tilaisuus kertoa mielipiteensä itse haastattelusta sekä jaettiin informaatiolappunen nuoria auttavista tahoista.

2.3. Muuttajat

Asennoitumista koulua kohtaan tutkittiin BASC (Behavioural Assessment Scales for Children and Adolescents) –mittarista poimitulla skaalalla (Negative attitudes to school), joka sisälsi 10 osiota koskien nuoren kokemusta koulusta (Reynolds & Camphaus, 1992). Nämä 10 väittämää sekoitettiin 24 muun osion kanssa, jotka mittaavat sosiaalisia suhteita ja minäkuvaa. Kouluun asennoitumista mittaavat väittämät olivat seuraavat: 1) En välitä koulusta lainkaan; 2) Haluaisin mielellään jo lopettaa koulunkäynnin; 3) Koulu on minusta tylsää; 4) Minua pitkästyttää koulussa; 5) Inhoan koulua; 6) Koulu on minusta ajan haaskausta; 7) Minulle on tärkeää, että saan tehtävät valmiiksi; 8) Toivon, ettei koulussa käytettäisi arvosanoja; 9) Tykkään omasta koulustani; 10) En pidä koulun ajattelemisesta. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) Kyllä; 2) Ei. BASC-skaalan suhdetta kouluun mittaavista osioista kaksi (7. ja 9.) käännettiin kielteiseksi, vastaamaan muita koulua koskevia osioita. Muodostettiin summamuuttuja kouluviihtyvyydestä (KOULUSUM: suhde kouluun) ($\alpha = .77$). Ks. Taulukko 1.

Itsearvioitu koulumenestys tutkimusajankohtana (syyslukukausi 1999) kartoitettiin seuraavalla kysymyksellä: Minkälaisia arvosanoja olet useimmiten saanut tänä syyslukukautena? Asteikko oli viisiportainen, jossa vaihtoehdot: 1) 9 tai yli; 2) 8-9; 3) 7-8; 4) 6-7; 5) alle 6.

Vanhempien ammatteja kuvaavaa muuttujaa varten tiedoille varattuun tilaan pyydettiin kirjoittamaan isän ja äidin sekä mahdollisen muun perheessä asuvan tärkeän aikuisen, esim. isäpuoli, ammatit. Ammattia osoittamaan oli annettu esimerkit: Sairaanhoidtaja, lukion opettaja, levyseppä, kirjastoapulainen. Vanhempien ammattiasema luokiteltiin viiteen ryhmään: 1 = Ylemmät toimihenkilöt, joita ovat johtotehtävissä, suunnittelu- ja tutkimustehtävissä sekä opetustehtävissä toimivat palkansaajat; 2 = Alemmat toimihenkilöt, joita ovat työnjohto- toimisto- ja myynti- sekä hoitotehtävissä toimivat palkansaajat; 3 = Yrittäjät ja maanviljelijät; 4 = Työntekijät, joita ovat tuotantotyön ammateissa ja niihin välittömästi liittyvissä huolto-, korjaus- yms. tehtävissä, varasto-, jakelu- tai kuljetustehtävissä sekä joissakin palvelutehtävissä toimivat palkansaajat; 5 = Muut, joita ovat opiskelijat, työttömät ja ilman ammattia olevat. Luokittelu oli samansuuntainen kuin Tilastokeskuksen (1989) sosioekonomisen aseman luokittelu mutta harvaluokkaisempi.

Vanhempien tämänhetkistä työtilannetta kartoittavaa muuttujaa varten oli annettu isän, äidin ja muun läheisen aikuisen osalta seuraavat vaihtoehdot: 1) Kokopäivätyössä; 2) Osapäivätyössä; 3) Työttömänä tai lomautettuna; 4) Opiskelija; 5) Koti-isä / -äiti; 6) Eläkkeellä; 7) Muu, mikä?.

Perherakenne kartoitettiin seuraavanlaisella kysymyksellä: Ketkä asuvat kanssasi sisarusten lisäksi? Vaihtoehdot olivat: 1) Sekä isä että äiti (biologiset tai adoptio/sijaisvanhemmat); 2) Äiti ja isäpuoli; 3) Isä ja äitipuoli; 4) Vain äiti; 5) Vain isä; 6) Joku muu aikuinen, kuka? Muuttuja luokiteltiin uudelleen kolmeen luokkaan: 1 = Ydinperhe, vaihtoehto 1; 2 = Uusperhe, vaihtoehdot 2 ja 3; 3 = Yksinhuoltajuus, vaihtoehdot 4 ja 5. Vaihtoehtoa 6 ei esiintynyt, joten se jätettiin pois uudelleenluokittelusta.

Viimeaikaisia perheeseen liittyviä elämänmuutoksia kartoitettiin seuraavalla kysymyksellä: Onko sinulle tapahtunut viimeisen vuoden aikana seuraavia tapahtumia? Kysymykset olivat osa laajempaa elämänmuutoksia käsittelevää mittaria. Väittämät olivat seuraavat: 1) Vanhemmillasi tai isälläsi/äidilläsi ja hänen kumppanillaan on ollut pahoja ristiriitoja; 2) Äiti tai isä on muuttanut pois kotoa, tai vanhempasi ovat eronneet; 3) Isä tai äiti joutunut työttömäksi; 4) Perheelläsi on ollut taloudellisia vaikeuksia. Vas-

tausvaihtoehdot olivat: 0) Ei; 1) Kyllä. Muodostettiin summamuuttuja elämänmuutoksista (MUUTOSUM: elämänmuutokset summamuuttuja).

Vanhemmuuden laatua selvitettiin Steinbergin ym. (1992) kehittämällä kansainvälisesti käytetyllä suomenkielelle käännetyllä mittarilla, jonka kolme alaskaalaa ovat ”Hyväksyntä ja lämpö” (acceptance/involvement), ”Oman ajattelun tukeminen” (psychological autonomy granting) sekä ”Rajat ja valvonta” (strictness/supervision).

Skaalan ”*Hyväksyntä ja lämpö*” väittämät olivat seuraavat: 1) Voin luottaa siihen, että vanhempani auttavat minua, jos minulla on jokin ongelma; 2) Vanhempani kannustavat minua jatkuvasti tekemään parhaani kaikessa mitä teen; 3) Vanhempani kannustavat minua itsenäiseen ajatteluun; 4) Vanhempani auttavat minua kotitehtävien kanssa, jos niissä on jotakin sellaista, mitä en ymmärrä; 5) Silloin kun vanhempani haluavat minun tekevän jotakin, he selittävät miksi; 6) Jos saan huonon arvosanan koulussa, vanhempani kannustavat minua ponnistelemaan lujemmin; 7) Vanhempani tietävät, keitä ystäväni ovat; 8) Vanhempani viettävät aikaa kanssani jutellen; 9) Perheessäni pidetään hauskaa yhdessä; 9 osiota. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) Voimakkaasti eri mieltä; 2) Jossain määrin eri mieltä; 3) Jossain määrin samaa mieltä sekä 4) Voimakkaasti eri mieltä. Muodostettiin summamuuttuja skaalasta hyväksyntä & lämpö (PARINVSUM: parental involvement sum) ($\alpha = .78$).

Skaalan ”*Oman ajattelun tukeminen*” väittämät olivat seuraavat: 1) Vanhempani sanovat, että aikuisten kanssa ei pitäisi kiistellä; 2) Vanhempani sanovat, että on parempi kiistatilanteessa antaa periksi kuin vihastuttaa muita; 3) Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani saavat oloni tuntuman tosi kurjalta; 4) Vanhempani antavat ymmärtää, että heidän ajatuksensa tai näkemyksensä ovat oikeassa ja että minun ei tulisi kyseenalaistaa niitä; 5) Kun kiistelen vanhempieni kanssa jostakin, he sanovat usein tyyliin ”tiedät kyllä paremmin kunhan kasvat vanhemmaksi”; 6) Vanhempani antavat minun tehdä omia suunnitelmia asioista, joita itse todella haluan tehdä; 7) Vanhempani suhtautuvat minuun välinpitämättömästi tai epäystävällisesti, jos teen jotakin, josta he eivät pidä; 8) Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani syyllistävät minua siitä; 9) Vanhempani eivät ota minua mukaan yhteiseen tekemiseen, jos teen jotakin sellaista, josta he eivät pidä; 9 osiota. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) Voimakkaasti eri mieltä; 2) Jossain määrin eri mieltä; 3) Jossain määrin samaa mieltä sekä 4) Voimakkaasti eri mieltä. Skaalan ”*Oman ajattelun tukeminen*” –osioista muut, paitsi yksi (6.) käännettiin.

Muodostettiin summamuuttuja skaalasta oman ajattelun tukeminen (PARAUTSUM: parental autonomy granting sum) ($\alpha = .60$).

Skaalan ”Rajat ja valvonta” kysymykset olivat seuraavat: 1) Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa koulupäivinä (maanantaista torstaihin) tyypillisenä viikkona?; 2) Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa viikonloppuiltaisin (pe - la) tyypillisenä viikkona?; 3) Kuinka paljon vanhempasi yrittävät ottaa selvää siitä, 1 = **minne** menet iltaisin?; 2 = **mitä** teet vapaa-aikanasi?; 3 = **missä** olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?; sekä 4) Missä määrin vanhempasi todella tietävät siitä, 1 = **minne** menet iltaisin?; 2 = **mitä** teet vapaa-aikanasi?; 3 = **missä** olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?.

Vastausvaihtoehdot kysymyksiin 1 ja 2 olivat: 1) En saa mennä ulos; 2) Kotiintuloajat eivät ole olleet tarpeen; 3) Korkeintaan klo 20.00 saakka; 4) Korkeintaan klo 21.00 saakka; 5) Korkeintaan klo 22.00 saakka; 6) Korkeintaan klo 23.00 saakka; 7) Korkeintaan klo 24.00 saakka; 8) Korkeintaan klo 01.00 saakka; 9) Jokin muu aikaraja, mikä?; 10) Niin myöhään kuin itse haluan.

Vastausvaihtoehdot kysymyksiin 3 ja 4 olivat: 1) Eivät lainkaan; 2) Yrittävät hieman; 3) Yrittävät tosi paljon; 4) Eivät yritä, koska tietävät joka tapauksessa.

Muodostettiin summamuuttujat skaalasta ”Rajat ja valvonta” erikseen vanhempien yritykselle ottaa selvää ja todella tietää nuoren ajankäytöstä (RAJAT: yrittää SUM ja RAJAT: tietää SUM). Kotiintuloajat luokiteltiin uudelleen muuttujan kotiintuloajat koulupäivinä osalta (TIMISCH: Curfew arkisin-LUOK).

2.4. Tilastolliset analyysit

Tilastolliset analyysit tehtiin SPSS for Windows -ohjelmistolla, uusimmalla 10.0 -versiolla. Perherakenteen vaikutusta nuorten asenteeseen koulua kohtaan tarkasteltiin yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Keskiarvovertailut tehtiin Scheffen testillä. Selittävien muuttujien keskinäisiä yhteyksiä tarkasteltiin korrelaatioanalyysillä (Pearsonin korrelaatiokerroin). Perheen sisäisten tekijöiden yhteyttä nuorten kouluun asennoitumiseen selvitettiin regressioanalyysin avulla. Tarkastelu suoritettiin enter -menetelmällä ensin kaikille ja sitten tytöille ja pojille erikseen. Perheen ulkoisia teki-

jöitä ei otettu malliin mukaan, koska ne korreloivat vain vähän suhdetta kouluun mittavan muuttujan kanssa. Lisäksi lineaaristen yhteyksien tutkiminen luokitteluasteikollisilla muuttujilla on hankalaa (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen, 1997).

Vanhempien osoittaman lämmön ja hyväksynnän sekä nuoren kouluun asennoitumisen osalta aineistosta selvitettiin myös ns. tyyppejä ja antityyppejä, eli tyypillisiä ja epätyypillisiä tapauksia näiden tekijöiden suhteen. Nämä kaksi muuttujaa ristiintaulukoitiin keskenään. Jos jokin ristiintaulukon soluista saa enemmän havaintoja kuin on odotettu, on kyseessä tilastollisesti todennäköinen arvo (ns. tyyppi.) Jos havaintoja esiintyy tilastollisesti vähemmän kuin on odotettu, on kyseessä tilastollisesti epätyypillinen tapaus (ns. antityyppi). Tarkastelu perustuu standardoitujen jäännösten analysointiin, ja sen etuna on mahdollisuus henkilökeskeiseen tarkasteluun muuttujakeskeisen yhteyksien tarkastelun sijaan (Bergman & Magnusson, 1997; Rönkä & Pulkkinen, 1998).

3. TULOKSET

3.1. Kielteinen asennoituminen kouluun

Taulukossa 1 on kuvattu asennoitumista kouluun mittaavista osioista kyllä –vastausten jakautuminen tyttöjen ja poikien ryhmissä. Kaikki väittämät kuvaavat kielteistä asennoitumista kouluun. Kyllä vastausten prosenttimäärät vaihtelivat 14 %:sta 67 %:een. Useimpiin väittämiin n. 20-30 % nuorista vastasi myöntävästi. Huomionarvoista on kuitenkin väittämien ”Koulu on minusta tylsää” ja ”Minua pitkästytää koulussa” kyllä –vastausten suuri määrä. Yli puolet kyseisten kahden väittämän vastaajista oli sitä mieltä, että koulussa on tylsää ja pitkästytävää.

Pojat vastasivat tyttöjä useammin myönteisesti kaikkiin kielteistä asennoitumista kouluun kuvaaviin väittämiin. Kuitenkin ainoastaan väittämän ”Inhoan koulua” kohdalla tyttöjen ja poikien välinen ero kyllä –vastausten lukumäärässä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=0.018$). Pojat ilmoittivat tyttöjä useammin inhoavansa koulua.

TAULUKKO 1. Kielteistä asennoitumista kouluun mittaaviin väittämiin vastaaminen sukupuolittain

Asennoitumista kouluun Mittaavat väittämät	Tytöt %	Pojat %
1) En välitä koulusta lainkaan	21	25
2) Haluaisin mielellään jo lopettaa koulunkäynnin	33	37
3) Koulu on minusta tylsää	52	57
4) Minua pitkästytää koulussa	59	67
5) Inhoan koulua	20	39 *
6) Koulu on minusta ajan haaskausta	16	28

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

7) Minulle on tärkeää, että saan tehtävät valmiiksi (käännetty)	21	23
8) Toivon, ettei koulussa käytettäisi arvosanoja	18	18
9) Tykkään omasta koulustani (käännetty)	14	19
10) En pidä koulun ajattelemisesta	43	47

* $p < .05$

Taulukossa 2 on suhde kouluun -summamuuttujan summapistemäärät. Nuoret vastasivat kielteisesti keskimäärin kolmeen väittämään, pojat ($ka = 3.57$) hieman useammin kuin tytöt ($ka = 3.03$). Tyttöjen ja poikien kouluviihtyvyydessä ei keskiarvoissa havaittu kuitenkaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p = .263$).

TAULUKKO 2. Kielteinen asennoituminen kouluun

Kyllä-vastausten summapistemäärät	Tytöt	Pojat
	%	%
0 kyllä-vastausta	14	13
1 kyllä -vastausta	17	9
2 kyllä -vastausta	20	21
3 kyllä -vastausta	15	11
4 kyllä -vastausta	6	15
5 kyllä -vastausta	14	4
6 kyllä -vastausta	5	4
7 kyllä -vastausta	2	17
8 kyllä -vastausta	3	2
9 kyllä -vastausta	3	2
10 kyllä -vastausta	2	2

Huonosti koulussa viihtyviksi luokiteltiin 6-10 väittämään myönteisesti vastanneet, joita oli tytöistä 15 % ja pojista 27 %. Kohtuullisesti koulussa viihtyviksi luokiteltiin 3-5 väittämään myönteisesti vastanneet, joita oli tytöistä 35 % ja pojista 30 %. Hyvin koulussa viihtyviksi luokiteltiin 0-2 väittämään myönteisesti vastanneet, joita oli tytöistä 51 % ja pojista 43 %. Suhde kouluun oli yhteydessä koulumenestykseen siten, että mitä paremmin nuori menestyi koulussa, sitä myönteisemmin hän suhtautui kouluun. Pojilla ($r = .29^*$) yhteys oli havaittavissa selvemmin kuin tytöillä ($r = .22$).

3.2. Perheen ulkoisten tekijöiden yhteydet nuoren kouluun asennoitumiseen

Suhdetta kouluun kuvaavan muuttujan summapistemääriä vertailtiin äidin ja isän ammattiasemien ryhmissä (johto- ja suunnittelutehtävissä työskentelevät sekä ylemmät toimihenkilöt; alemmat toimihenkilöt; yrittäjät ja maanviljelijät; työntekijät; opiskelijat ja ilman ammattia olevat) yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Äidin ($F = .35$, $p = ns.$) ja isän ($F = .92$, $p = ns.$) ammattiasemaryhmien välillä ei kuitenkaan havaittu eroja nuorten kouluun asennoitumisen suhteen. Vanhempien ammattiasemalla ei siis ollut vaikutusta nuorten asennoitumiseen koulua kohtaan.

Vanhempien työllisyystilanteen vaikutusta nuorten suhteeseen kouluun tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Merkitseviä eroja äidin ($X^2 = 12.7$, $p = ns.$) ja isän ($X^2 = 11.2$, $p = ns.$) työllisyyden eri ryhmissä (kokopäivätyö; osapäivätyö; työtön/lomautettu; opiskelija; koti-isä/-äiti; eläkeläinen; muu, mikä) nuorten kouluun asennoitumisen suhteen ei havaittu. Lisäksi vanhempien työttömyyden (Isä tai äiti on joutunut/ei ole joutunut työttömäksi) yhteyttä nuorten kouluun asennoitumiseen analysoitiin suhdetta kouluun mittaavan muuttujan ja vanhempien työttömyyttä koskevan muuttujan välisellä riippumattomien otosten t-testillä ($t = -1.203$, $p = ns.$). Vanhempien työllisyystilanne ei ollut yhteydessä nuorten kouluun asennoitumiseen.

Perherakenteen vaikutusta nuoren suhteeseen kouluun analysoitiin vertaamalla kouluun asennoitumisen summapistemääriä erilaisissa perhemuodoissa yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Ydinperheissä, uusperheissä tai yksinhuoltajaperheissä elävien nuorten välillä ($F = .15$, $p = ns.$) ei kouluun asennoitumisessa havaittu merkitseviä eroja.

Viimeisen vuoden aikana tapahtuneiden vanhempien välisten ristiriitojen, eroamisen, työttömyyden tai perheen taloudellisten vaikeuksien yhteyttä nuorten kouluun asennoitumiseen analysoitiin perheeseen liittyvien elämänmuutosten summapistemäärien ja suhdetta kouluun kuvaavan muuttujan summapistemäärien keskinäisiä korrelaatioita tarkastelemalla. Viimeaikaisten elämänmuutosten ($r = .10$) ei havaittu olevan yhteydessä nuorten kouluun asennoitumiseen.

3.3. Vanhemmuuden yhteydet nuoren kouluun asennoitumiseen

Taulukko 4 kuvaa vanhemmuuden eri komponenttien yhteyttä nuorten kielteiseen suhteeseen kouluun. Vanhempien osoittama hyväksyntä ja lämpö oli selvimminkin yhteydessä nuorten kouluun asennoitumiseen. Vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä edisti pojilla myönteistä asennoitumista hiukan vahvemmin kuin tytöillä. Tyttöjen ($-.30^*$) ja poikien ($-.51^{**}$) korrelaatiot eivät kuitenkaan eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevällä tasolla ($z = 1.75$, $p > .05$). Oman ajattelun tukeminen oli puolestaan tytöillä vahvemmin yhteydessä koulussa viihtymiseen ($r = -.30^*$ vs. $r = -.27$), ero ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä. Valvonnan ja erityisesti nuoren kaveripiirin ja menojen todellinen tietämisen havaittiin sekä tytöillä että pojilla olevan yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Valvonnan suhteen yrityksillä ottaa selvää nuoren tekemisistä ei ollut yhteyttä kouluviihtyvyyteen.

TAULUKKO 4. Nuoren suhde kouluun ja vanhemmuus.

Vanhemmuus	Kielteinen suhde kouluun		
	Tytöt	Pojat	Kaikki
Hyväksyntä ja lämpö	$-.30^*$	$-.51^{**}$	$-.41^{**}$
Oman ajattelun tukeminen	$-.30^*$	$-.27$	$-.30^{**}$
Valvonta: Yritys	$-.02$	$-.23$	$-.10$

(jatkuu)

TAULUKKO 4. (jatkuu)

Valvonta: Tieto	-0.27*	-0.32*	-0.30**
-----------------	--------	--------	---------

* $p < .05$; ** $p < .01$

Vanhemmuuden kolmen eri komponentin (vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä; oman ajattelun tukeminen; valvonta) osalta tarkasteltiin yksittäisten väittämien ja asennoitumista kouluun mittaavan muuttujan välisiä korrelaatioita. **Vanhemmuuden lämpöä ja hyväksyntää** mittaavasta skaalasta koulussa viihtyminen oli tytöillä selvimminkin yhteydessä seuraavien väittämien kyllä-vastauksiin: 1) Voin luottaa siihen, että vanhempani auttavat minua, jos minulla on jokin ongelma ($r = -.26^*$); 3) Vanhempani kannustavat minua itsenäiseen ajatteluun ($r = -.26^*$) sekä 4) Vanhempani auttavat minua kotitehtävien kanssa, jos niissä on jotakin sellaista, mitä en ymmärrä ($r = -.29^*$). Pojilla lämpö ja hyväksyntä –skaalan väittämistä useampi kuin tytöillä oli yhteydessä koulussa viihtymisen kanssa. Selvin yhteys voidaan havaita väittämän 9) Perheessäni pidetään hauskaa yhdessä ($r = -.42^{**}$) kanssa siten, että mitä suurempi on yhteisen hauskanpidon määrä perheessä, sitä paremmin poika viihtyy koulussa.

Vanhemmuuden **oman ajattelun tukemista mittaavasta skaalasta** tyttöjen kouluviihtyvyys oli selvimminkin yhteydessä seuraavien käännettyjen väittämien kyllä-vastausten kanssa: 6) Vanhempani antavat minun tehdä omia suunnitelmia asioista, joita itse todella haluan tehdä ($r = -.51^{**}$); 9) Vanhempani eivät ota minua mukaan yhteiseen tekemiseen, jos teen jotakin sellaista, josta he eivät pidä ($r = -.34^{**}$).

Pojilla oman ajattelun tukeminen –skaalasta väittämät 2) Vanhempani sanovat, että on parempi kiistatilanteessa antaa periksi kuin vihastuttaa muita ($r = -.32^*$) ja 7) Vanhempani suhtautuvat minuun välinpitämättömästi tai epäystävällisesti, jos teen jotakin, josta he eivät pidä ($r = -.33^*$) olivat yhteydessä kouluviihtyvyyden kanssa.

Tytöillä koulussa viihtyminen oli selvimminkin yhteydessä **valvonnan** kanssa siten, että mitä paremmin vanhemmat tietävät missä nuori on iltaisin, sitä paremmin tyttö viihtyy koulussa. Yhteyttä sen sijaan ei löytynyt siinä, tietävätkö vanhemmat mitä tyttö tekee vapaa-aikanaan ja missä hän koulun jälkeen siihen saakka kunnes vanhemmat tulevat kotiin. Pojilla valvonta oli hiukan heikommin yhteydessä koulussa viihtymiseen kuin tytöillä, mutta yhteys oli havaittavissa sekä iltamenojen että yleensä vapaa-ajan viettä-

misen suhteen. Mitä paremmin vanhemmat tietävät missä poika on iltaisin ja mitä hän tekee vapaa-aikanaan, sitä paremmin poika viihtyy koulussa. Pojilla ei myöskään havaittu yhteyttä kouluviihtyvyyden kanssa siinä, tietävätkö vanhemmat missä poika on koulun jälkeen siihen saakka kunnes vanhemmat tulevat kotiin.

3.4. Regressioanalyysi

Vanhemmuuden yhteyttä nuoren koulussa viihtymiseen tarkasteltiin regressioanalyysin avulla. Selitettävä muuttuja oli suhde kouluun summamuuttuja. Selittäviksi muuttujiksi valittiin vanhemmuuden komponentit: lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen sekä valvonta, josta todellinen tietäminen. Kaikki kolme olivat summamuuttujia.

Regressioanalyysin tulos oli erittäin merkitsevä ($F = 13.80$, $p = .000$). Vanhemmuus: vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen sekä valvonta selittivät 27.5 % koulussa viihtymisen vaihtelusta. Regressiomallin perusteella voidaan ennustaa tilastollisesti erittäin merkitsevä osa nuorten kouluun suhtautumisen vaihtelusta. Selittäviksi muuttujista vanhempien osoittama lämpö ($p = .001$) oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ja oman ajattelun tukeminen ($p = .009$) tilastollisesti merkitsevä ennustaja. Valvonta ($p = .051$) jäi hiukan tilastollisen merkitsevyyden rajasta. Muuttujien keskinäinen korrelointi, multikollineaarisuus kontrolloitiin ja sen havaittiin olevan riittävän vähäistä mallin toimivuuden kannalta. Muuttujat vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä oman ajattelun tukeminen ja valvonta eivät olleet multikollineaarisia.

Regressioanalyysi tehtiin samoilla muuttujilla erikseen tytöille ja pojille. Malli oli selvästi vahvempi poikien osalta. Sukupuolittaiset mallit osoittavat että vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä sekä oman ajattelun tukeminen ovat pojilla vahvemmin yhteydessä asennoitumiseen koulua kohtaan kuin tytöillä.

Aineiston pojille tehtiin regressiomalli, jossa suhde kouluun oli selitettävä muuttuja ja selittävinä muuttujina vanhemmuuden komponentit: vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen ja valvonta. Regressioanalyysin tulos oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($F = 8.24$, $p = .000$). Vanhemmuus selitti 33 % poikien kouluun asennoitumisen vaihtelusta. Regressiomallin perusteella voidaan ennustaa tilastollisesti erittäin merkitsevä osa poikien kouluun suhtautumisen vaihtelusta. Pojilla van-

hempien osoittama lämpö ja hyväksyntä ($p = .007$) oli tilastollisesti merkitsevä ennustaja ja oman ajattelun tukeminenkin ($p = .030$) vielä tilastollisesti melkein merkitsevä ennustaja, mutta valvonta: nuoren todellisten menojen tietäminen ($p = .237$) ei ollut tilastollisesti merkitsevä ennustaja. Muuttujat vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen sekä valvonta eivät olleet multikollineaarisia.

Tytöille tehdyn vastaavan regressioanalyysin tulos oli tilastollisesti merkitsevä ($F = 5.22$, $p = .003$). Vanhemmuuden kolme komponenttia: vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen ja valvonta selittivät yhdessä 18.5 % tyttöjen kouluun asennoitumisen vaihtelusta. Regressiomallin perusteella voidaan ennustaa tilastollisesti merkitsevä osa tyttöjen kouluun suhtautumisen vaihtelusta. Muuttujat vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä ($p = .063$), oman ajattelun tukeminen ($p = .114$) sekä valvonta ($p = .164$) eivät yksinään olleet tilastollisesti merkitseviä ennustajia. Muuttujat vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä, oman ajattelun tukeminen sekä valvonta eivät olleet multikollineaarisia.

TAULUKKO 5. Nuorten kouluun asennoitumisen selittyminen vanhemmuuden lämmöllä ja hyväksynnällä, oman ajattelun tukemisella sekä valvonnalla. Regressioanalyysi, enter -menetelmä.

Selittäjät	Kouluun asennoituminen		
	Beta	t	p
Pojat (n = 45)		5.88	.000
Lämpö ja hyväksyntä	-.41	-2.85	.007
Oman ajattelun tukeminen	-.28	-2.25	.030
Valvonta: Tieto	-.17	-1.20	.237
Tytöt (n = 57)		4.89	.003
Lämpö ja hyväksyntä	-.26	-1.90	.063
Oman ajattelun tukeminen	-.21	-1.61	.114
Valvonta: Tieto	-.19	-1.41	.164

(jatkuu)

TAULUKKO 5. (jatkuu)

Kaikki (n = 102)		7.79	.000
Lämpö ja hyväksyntä	-.32	-3.37	.001
Oman ajattelun tukeminen	-.23	-2.69	.009
Valvonta: Tieto	-.19	-1.98	.051

Malli tytöillä $R^2 = .19$, $F = 5.2$, $p < .01$. Malli pojilla $R^2 = .33$, $F = 8.24$, $p < .001$. Malli kaikilla $R^2 = .28$, $F = 13.8$, $p < .001$.

4. TAPAUSKUVAUKSET

4.1. Tyypilliset tapaukset aineistossa

Syventääkseni tilastollisten analyysien antamaa kuvaa nuoren perheen ja koulusuhteen välisistä yhteyksistä tarkastelin lähemmin kahta esimerkkitapausta, jotka poimin ns. tyypianalyysillä. Aineistossa tyypillisiä tapauksia, ns. tyyppejä olivat myönteisesti kouluun asennoituneet nuoret (N = 29), jotka kokivat vanhempiensa osoittavan paljon lämpöä ja hyväksyntää. Tyyppejä olivat myös kielteisesti kouluun asennoituneet nuoret (N = 15), jotka kokevat vanhempiensa osoittavan vain vähän lämpöä ja hyväksyntää.

Epätyypillisiä tapauksia, ns. antityyppejä olivat myönteisesti kouluun asennoituneet nuoret (N = 4), jotka kokevat vanhempiensa osoittavan vähän lämpöä ja hyväksyntää. Antityypeiksi osoittautuivat myös kielteisesti kouluun asennoituneet nuoret (N = 6), jotka kokevat vanhempiensa osoittavan paljon lämpöä ja hyväksyntää sekä keskiryhmästä nuoret (N = 1), jotka ovat asennoituneet kouluun kielteisesti ja kokevat vanhempiensa osoittavan kohtuullisesti lämpöä ja hyväksyntää.

TAULUKKO 6. Ristiintaulukoituna vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä sekä nuoren asennoituminen koulua kohtaan.

Vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä	Asennoituminen koulua kohtaan		
	myönteinen	neutraali	kielteinen
paljon	29 _t	15	6 _{at}
kohtuullisesti	16	12	1 _{at}
vähän	4 _{at}	10	15 _t

t = tyyppi (havaittu frekvenssi on tilastollisesti suurempi kuin odotettu frekvenssi)

at = antityyppi (havaittu frekvenssi on tilastollisesti pienempi kuin odotettu frekvenssi)

4.2. Esimerkkitapaukset

Ensimmäinen esimerkkitapaukseni on tyttö (14003), joka viihtyy koulussa hyvin. Maija (nimi muutettu) arvioi tutkimuskyselyssä saavansa 8-9 arvosanoja koulussa ja kokee vanhempiansa osoittavan lämpöä ja hyväksyntää häntä kohtaan. Maijan perheeseen kuuluvat äidin ja isän (isäpuoli) lisäksi pikkusisko. Maijan kaltaisia nuoria oli aineistossa lukuisia. Kouluun asennoitumisen ja vanhempien osoittaman lämmön ja hyväksynnän osalta hän oli yksi tilastollisesti tyyppillisistä tapauksista (ns. tyyppi).

Maijalla on useita viikoittain jatkuvia harrastuksia, joiden parissa hänen vapaa-aikansa kuluu iltaisin. Koulun jälkeen hän viettää aikaa harrastuksissa, kotona tai hyvän ystävän seurassa, kävelyllä tai jommankumman kodissa.

Vanhemmat ovat iltaisin kotona, saatavilla, ja vanhempien kanssa Maija viettää aikaa päivittäin, useimmiten jutellen, televisiota katsellen ja joskus perheenä kyläillen.

No, illalla mä oon kyllä niitten kanssa oikeestaan. -- No, me yleensä ollaan silleen ihan kotona. Mut kyllähän me sitte jotain käydään niinku vaikka jossain kylässä tai silleen.

Läheinen suhde vanhempiin, varsinkin äitiin, tuli haastattelussa esille. Kysyttäessä kaikkein läheisintä henkilöä nuoren elämässä, vastaus oli melko itsestään selvä.

Varmaankin tuo äiti.---No, mä silleen tiedän, kun sen... se nyt vaan tuli silleen niinku... se nyt on (naurahdus)... Niinku se nyt kumminkin on äiti, niin kyllä siinä sitte on tietty. Se on ainakin tärkein tällä hetkellä. Se vaan on.

Vaikka Maija ensisijaisesti uskoutuu hyvälle ystävälleen, hän voisi kertoa myös äidille huoliaan ja vaikeuksiaan, jopa salaisuuksia. Äidin kanssa Maija pystyy puhumaan ihan henkilökohtaisistakin asioista.

No, mä puhun oikeestaan... No, yleensä koulusta ja minkälaista on ollu ja sitte... Sitte kaikista oikeestaan niinku, kaikista niinku kuulumisia. Niin, ja sitte kaikista sitte vaikka pojista ja kaikista tommosista....

Äiti huolehtii arkiset materiaaliset tarpeet, mihin Maijan mielestä aikuisia tarvitaan. Vaikka rahoittamiseen ja kuljetukseen liittyvät asiat haastattelutilanteessa tulevat ensimmäisinä mieleen, on aikuisilla tärkeämpääkin merkitystä Maijan elämässä.

No, en mä nyt oikeen...nyt keksi mitään. Se nyt riippuu sitte aina, että...niinku esimerkiksi johonkin just kulettaa tai siis silleen, että onhan sitä nyt jotain tärkeempiäkin, mutta esimerkiksi. -- Niin, ja sitte ne auttaa mua aina läksyissä.

Maija kokee tarvitsevansa aikuisia elämässään ja hänellä on läheisiä aikuissuhteita myös vanhempiensa lisäksi.

Joo, ja sitte vaikka se kummitäti. -- Tietysti kaikki nää mummot ja nääkin on tärkeitä, mutta tossa on ainakin tärkeimmät. -- Ainakin mun valmentaja on aika tärkeä.

Maija saa mielestään tarpeeksi vanhempien aikaa ja hänen suhteensa varsinkin äitiin vaikuttaa läheiseltä ja luottamukselliselta. He viettävät päivittäin aikaa yhdessä kotona jutellen ja vaihtaen päivän kuulumisia. Lisäksi vanhemmat auttavat häntä läksyissä, mikä viestittää kiinnostuneisuudesta lapsen koulunkäyntiä kohtaan. Luonteva yhdessäolo luo puitteita lämpimän, välittävän ja hyväksyvän vanhemmuuden toteuttamiselle ja koulunkäynnin tukemiselle.

Toiseksi esimerkkitapaukseksi olen valinnut ensimmäiseen verrattuna päinvastaisen nuoren. Tämäkin tapaus oli aineistossa yksi tyyppitapauksista ja hänenkin kaltaisiaan oli aineistossa lukuisia.

Kyseessä on poika (24079), joka viihtyy koulussa huonosti. Mikko (nimi muutettu) ilmoittaa saavansa 6-7 arvosanoja ja kokee vanhempiensa osoittavan vähän lämpöä ja hyväksyntää. Mikon perheeseen kuuluvat vanhemmat sekä lemmikkikissa.

Mikolla ei ole harrastuksia. Hän viettää vapaa-aikansa koulun jälkeen iltaan saakka tyypillisimmin tyttöystävänsä kanssa. Kotona Mikko on yhden koulupäivän jälkeisen iltpäivän tunnin lisäksi ainoastaan myöhäisillan, jolloin hän katsoo televisiota vanhempien seurassa.

Kysyttäessä asioita, joihin nuori tarvitsee aikuisia elämässään, Mikko nimeää joitakin.

No, neuvo asioissa. -- Ja auttaa, no auttaa kaikissa tilanteissa.

Hän kokee että aikuisilla on hänelle sopivasti aikaa. Todellisuudessa aikuisten kanssa vietetty aika päivittäin on hyvin vähäistä. Jostain syystä Mikko on omaksunut tavan elää, jossa hänellä ei näytä olevan läheistä suhdetta vanhempiinsa tai hän ainakin haluaa antaa sellaisen vaikutelman.

Läheisiä aikuisia... ei oo sellasia. -- No, en mä oikeestaan niitten kans mitään muuta tee kun katon televisiota. -- No, en mä pahemmin niitten kans halua tehdä mitään.

Muutenkin Mikko on haastattelutilanteessa lyhytsanainen ja hänellä on hiukan ilton ja välinpitämätön asenne. Välinpitämättömyyden ja tarvitsemattomuuden esittäminen tosin saattaa olla ikäkauteen liittyvää vanhemmista irtautumista. Mikko pyrkii toteuttamaan irtautumista tyttöystävän avulla viettämällä illat poissa kotoa.

Ensin Mikko kertoo, ettei hänellä ole läheisiä aikuisia. Hän ilmoittaa kuitenkin itselleen läheisimmäksi ihmiseksi jo vuosia sitten kuolleen isoisänsä. Mikko ei ollut ehtinyt tutustua isoisäänsä, mutta hänelle on kerrottu tämän kovasti odottaneen pojan syntymää. Myöhemmin haastattelussa tulee esille että hän kokee itselleen jollain tavalla läheiseksi myös isän veljen, johon luottaa ja jolle voisi tarvittaessa uskoutua.

No silleen se on aika läheinen mulle, että se ymmärtää kaikki.

Isän veli asuu kuitenkin toisella paikkakunnalla ja Mikko tapaa tätä vain noin kahdesti kuukaudessa isovanhemman luona.

Haastattelussa ei tule esille perheen arkirutiineja tai vanhempien työaikoja. Mikko kertoo katsovansa televisiota yöllä kahteentoista saakka. Seitsemäsluokkalainen on vielä lapsi eikä voi kaikilta osin itse päättää tekemisistään tai vuorokausirytmistään. Jos vanhemmat ovat iltaisin kotona eivätkä puutu pojan vapaa-ajanviettoon ja nukkumaanmenoaikoihin koulupäivinä tai vaadi tätä viettämään enemmän aikaa kotona, saattaa se välittyä pojalle välittämisen puutteena. Murrosikäinen voi reagoida välinpitämättömyydellä ja viestiä asenteellaan ettei tarvitse aikuisia eikä kaipaa vanhemmiltaan mitään. Todellisuudessa seitsemäsluokkalainen tarvitsee vanhempiaan vielä hyvinkin paljon.

5. POHDINTA

Noin puolella seitsemänsien luokkien oppilaista oli myönteinen asenne koulua kohtaan. Kielteisesti kouluun asennoitui pojista lähes kolmannes (27 %) ja tytöistä vain kuudes (15 %). Sukupuolten välillä ei kouluun asennoitumisessa havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa, mutta suuntana oli että pojat asennoituivat kouluun kielteisesti tyttöjä useammin. Nuoren kokemus saamastaan vanhemmuudesta suuntasi nuoren asennoitumista koulua kohtaan. Mitä enemmän lämpöä ja hyväksyntää nuori koki saaneensa vanhemmiltaan, sitä myönteisemmin hän suhtautui kouluun. Myös se, että vanhemmat tukivat nuoren omaa ajattelua ja valvoivat hänen toimintaansa vapaa-ajalla, olivat yhteydessä myönteiseen asennoitumiseen koulua kohtaan. Yhteydet vanhemmuuden ja koulumotivaation välillä olivat poikien kohdalla hiukan vahvempia kuin tyttöillä. Perheen ulkoiset tekijät (vanhempien ammattiasema ja työllisyystilanne, perherakenne sekä viimeaikaiset elämänmuutokset) eivät osoittautuneet merkityksellisiksi nuoren asennoitumiselle koulua kohtaan. Koulumenestys ja asennoituminen kouluun olivat yhteydessä toisiinsa siten että, mitä paremmin nuori menestyi koulussa, sitä paremmin hän suhtautui kouluun.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että vanhemmuuden laadulla on suurempi merkitys nuoren koulunkäynnille kuin perheen ulkoisilla tekijöillä. Tutkimus vahvisti aiempia havaintoja siitä, että ohjaava vanhemmuus, eli vanhemmuus johon kuuluu sekä lämpöä, että valvontaa, mutta myös nuoren oman ajattelun tukemista, edistää nuoren koulussa viihtymistä (Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1989). Lisäksi havaittiin, että koulusuhdetta edisti em. vanhemmuuden komponenteista erityisesti vanhempien osoittama lämpö ja hyväksyntä. Myös Steinberg on tuonut esille viime aikoina, käsitellessään vanhemmuuden komponentteja erikseen, että lämpö ja hyväksyntä tuottaa nuorelle erityisesti emotionaalista hyvinvointia. (Steinberg, 1990, 2000; Steinberg et al. 1989, 1991).

Sukupuolten välillä ei kouluun asennoitumisessa havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa ($p = .263$), mutta kuitenkin jonkinlaista suuntaa antava ero. Pojat olivat keskimäärin useammin kuin tytöt vastanneet myöntävästi kouluun kielteisesti suhtautuviin väittämiin. Pojissa oli enemmän koulua inhoavia kuin tytöissä. Vanhemmuuden vaikutus

myönteiseen asennoitumiseen koulua kohtaan oli pojilla selvempää kuin tytöillä. Regressioanalyysin perusteella asennoituminen kouluun selittyi suurelta osin pojilla. Tulokset ovat yhdenmukaisia aiemman tutkimuksen kanssa, jossa tyttöjen on havaittu olevan poikia myönteisempiä tarkasteltaessa yleistä koulusta pitämistä, halua käydä koulua ja koulunkäynnin mukavuutta (Kannas ym, 1995; Kukkonen & Pölkki, 1995).

Huomattavaa onkin, että tyttöjen ja poikien myönteistä asennoitumista kouluun tukevat osittain eri tekijät vanhemmuudessa. Tytöillä merkittävämmäksi nousi oman ajattelun tukeminen, erityisesti hyväksyntä eriävistä mielipiteistä huolimatta ja tytölle tärkeiden projektien tukeminen. Havainto tukee aiempia tutkimuksia (Hess & McDevitt, 1984; Steinberg, 1989). Pojilla puolestaan vanhempien taholta koettu lämpö ja hyväksyntä, erityisesti perheen yhteinen hauskanpito osoittautui tärkeäksi myönteisen kouluun asennoitumisen kannalta. Tulos oli yhtenevä aiempien auktoritatiivista vanhemmuutta koskevien tutkimusten kanssa (Steinberg ym., 1992).

Koulumenestys ja asennoituminen kouluun olivat yhteydessä siten, että mitä paremmin nuori menestyi koulussa, sitä myönteisemmin hän suhtautui kouluun. Tämä oli yhdenmukaista sellaisten tutkimusten kanssa, joissa hyvä koulumenestys ja koulunkäynnin aktiivisuus liittyivät innostuneisuuteen koulua kohtaan (Colton & White, 1985; Kuusinen, 1992; Pulkkinen, 1984). Nyt saatu tulos poikkesi kuitenkin aiemmista havainnoista, jotka osoittavat että parhaat oppimisvalmiudet omaavilla lapsilla ei ollut korkein oppimismotivaatio (Kukkonen & Pölkki, 1995).

Perheen ulkoisilla tekijöillä -vanhempien ammattiasemalla ja työtilanteella, perherakenteella, elämänmuutoksilla- ei havaittu olevan yhteyttä nuorten kouluun asennoitumiseen. Oletukset, joiden mukaan alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lapset asennoituisivat kielteisemmin kouluun, kuin ylemmässä sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lapset, eivät tässä tutkimuksessa jääneet voimaan. Tulos ei ollut samansuuntainen aiempien tutkimusten kanssa, joissa alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lasten on useammin todettu menestyvän koulussa huonommin ja jäävän koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle useammin kuin korkeammin koulutettujen ja korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevien vanhempien lasten (Järvinen & Vanttaja, 2000; Kukkonen & Pölkki, 1995; Kuusinen, 1986; 1992; Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 1997; Pulkkinen, 1984; Rönkä, 1995; Sandqvist, 1995). Kouluun asennoitumisen ja koulumenestyksen suhteen eivät siis yksiselitteisesti päde samat lainalaisuudet.

Kukkonen ja Pölkki (1995) havaitsivat äidin työttömyyden olevan lievässä yhteydessä koulusta pitämiseen. Kyseisessä tutkimuksessa yli puoli vuotta työttöminä olleiden äitien lapset pitivät koulusta ainakin jonkin verran. Vaikutus näkyi jopa päinvastaisessa suunnassa, jolloin työelämässä mukanaolevien äitien lapset pitivät koulusta vain jonkin verran tai ei lainkaan. Tutkijat eivät selitä tai arvioi tulosta. Tulosten perusteella saattaisi ajatella että äidin kotonaolo edistäisi lapsen myönteistä suhdetta kouluun. Ilmeisesti työttömillä äideillä on enemmän aikaa ja voimia tukea lapsensa koulunkäyntiä. Taustalla saattaisi myös olla naisten myönteinen asennoituminen työttömyyttä, mikä tarkoittaa kotiin jäämistä, kohtaan. Työttömyys voisi aiheuttaa perheessä ristiriitoja ja taloudellisia vaikeuksia. Kovin vaikeana naiset eivät kuitenkaan työttömyyttä voi kokea, jos se heijastuu myönteisesti jopa lasten koulusta pitämiseen. Tarvittaisiin tietenkin lisätodisteita siitä että koulusta pitäminen lisääntyy äitien työttömyyden aikana sekä siitä, ettei jokin muu tekijä selitä sitä.

Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan löytynyt vastaavanlaista yhteyttä äidin työttömyyden ja nuoren myönteisen kouluun asennoitumisen välillä. Tosin tässä tutkimuksessa oli kysymys yläasteikäisistä nuorista ja vertailtavana olleessa tutkimuksessa ala-asteikäisistä lapsista. Se saattaa selittää osittain sitä että tulokset eivät olleet samansuuntaisia. Mahdollisesti toisenlaisissa olosuhteissa voitaisiin saada vertailtavana olleen tutkimuksen kaltaisia tuloksia.

Perheen ulkoisista tekijöistä myöskään perherakenteella ei ollut merkitystä nuorten kouluun asennoitumiselle. Tulos on yhtenevä niiden aiempien havaintojen kanssa, joiden mukaan perherakenteella ei ollut yhteyttä lasten oppimisvalmiuksiin ja kouluoppimiseen (Kukkonen & Pölkki, 1995). Perherakenteen vaikutuksista ei voida kuitenkaan sanoa mitään yksiselitteistä, sillä sitä koskevat tutkimustulokset vaihtelevat. Tietty perhemuoto ei suoraviivaisesti tarkoita hyviä tai huonoja kasvuolosuhteita, vaan kaikissa perhemuodoissa saattaa esiintyä sekä turvallisia että riskialttiita olosuhteita (Galambos & Ehrenberg, 1997; Pulkkinen, 1984). Perhemuotoa olennaisempaa lapsen kannalta on perheen ilmapiiri ja välittämisen määrä. Lisäksi samankaltaisetkin perheolosuhteet voivat vaikuttaa yksilöihin eri tavoin (Galambos & Ehrenberg, 1997).

Ei saatu myöskään todisteita että lyhyen ajan kuluessa tapahtuneilla useilla elämänmuutoksilla olisi yhteyttä siihen, miten nuori asennoituu koulua kohtaan. Tulos ei tukenut aiempia tutkimuksia elämänmuutosten vaikutuksista (Bronfenbrenner, 1986; Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 1997; Vornanen, 2000). Ilmeisesti vaikeuksien pitää olla pit-

kittyneitä, ennen kuin ne vaikuttavat koulunkäyntiin tai asenteisiin koulua kohtaan. Tässä tutkimuksessa kysyttiin ainoastaan viimeisen vuoden aikana tapahtuneita elämänmuutoksia. Saattaa olla, että jos kotiolot ovat hyvät ja huolehtivat, voi nuori sietää jopa neljä suurta elämänmuutosta vuoden aikana ilman vakavia seurauksia.

Tutkituista joka kolmas poika asennoitui kouluun kielteisesti, tytöistä vain joka kuudes. Onko koululaitoksemme suunniteltu tytöille? Vai pitäisikö poikien tai poikien kasvatustavan muuttua? Tästä on olemassa molempia kantoja edustavia mielipiteitä. Tutkimuksen tekijänä en edusta kumpaakaan kantaa. Pysin ainoastaan pohtimaan kysymystä. Pääsevätkö toiminnalliset pojat toteuttamaan itseään, hurjaa mielikuvitustaan ja elämänvoimaansa koulussa? Eräs haastateltu poika harrasti tovereineen kuula-asesotaa pimeässä metsässä, tuntikausia, usein iltaan saakka. Jos sen kaltainen toiminta ja jännitys, itse tekeminen ja aktiivisuus on se mikä poikia viehättää, voi aavistaa että monet pojista tylsistyvät koulussa kuuntelemiseen, teoriatietoon ja paikoillaan istumiseen.

Varsinkin pojilla sopeutumisoongelmat ilmenevät poissaoloina mutta vielä yleisemmin käytösongelmina koulussa (Rönkä, 1995). On tietenkin hyvä jos aktiiviset nuoret löytävät harrastuksista kilpailuviettä, yhteistoimintaa ja jännityshakuisuutta palvelevaa toimintaa. Opiskelu on kuitenkin ainoa keino, jolla asioista pääsee perille ja elämässä eteenpäin. Motivaatio pitäisi saada kohdistumaan myös koulutyöhön.

Hyödyllistä olisi miettiä erilaisia tekemisen tapoja koulussa. Toisinaan opetusta voitaisiin toteuttaa perinteisemmin, toisinaan kekseliäämmin toiminnan keinoin. Näin varmasti osittain jo tehdäänkin. Uutuutena kouluihin on jo löydetty tietotekniikan ja tietoliikenneverkon suomat mahdollisuudet opetuksen tukena. Opetuksen monimuotoisuutta on syytä vaalia ja kehittää. Ei voida olettaa että kaikki hyötyisivät ihanteellisesti perinteisestä opetustavasta.

Huolestuttavaa kielteisessä asenteessa koulua kohtaan on, paitsi heikko menestyminen, myös koulukokemusten vaikutus lapsen ja nuoren kehittyvään minäkuvaan ja itse-tuntoon. Menestymättömyys koulussa saattaa lannistaa, vaikka lahjakkuutta muissa asioissa löytyisi. Vanhempien toivoisi tiedostavan riittävän tuen tarpeen varsinkin jos koulutyö tuottaa hankaluuksia. Jos lapsi tai nuori ei menesty koulussa eikä saa riittävää tukea kotoa, on vaarana negatiivisten seuraamusten kehä (Nurmi, 1995; Rönkä, 1995). Varsinkin pojilla kouluongelmat ennakoivat ongelmien kasautumista ja hankaluuksia sosiaalisessa selviytymisessä myöhemmin elämässä (Rönkä, 1995).

Tutkittaessa mitkä asiat vaikuttavat nuorten kouluun asennoitumiseen, pyritään selvittämään miten voitaisiin auttaa yhä useampia nuoria parantamaan suhdettaan kouluun ja tätä kautta saavuttamaan mahdollisimman otolliset edellytykset elämässä selviytymiseen.

Auttamalla nuorta kehittämään myönteinen suhde kouluun voitaisiin tukea nuoria myöhemmin elämässään. Koulussa menestyminen tuottaa onnistumisen ja tyydytyksen tunteuksia sekä auttaa myönteisen minäkuvan rakentamisessa nuoruudessa. Koulussa menestyminen voi olla kantava tekijä murrosiän yli. Koulussa hyvin menestyvillä nuorilla on luonnollisesti paremmat eväät elämään sekä enemmän mahdollisuuksia ja motivaatiota opiskelupaikan valintaan. Koulukokemukset vaikuttavat siihen miten nuori asennoituu tulevaisuuteensa (Israelashvili, 1997). Koulutuksella puolestaan on merkitystä yhteiskunnassamme. Antaessaan suunnan elämään se siirtää nuorelle hoitovastuun omista asioista sekä tarjoaa väylän aikuisuuden ja ammattilaisuuden maailmaan.

Lapsen ja nuoren koulunkäynnin tukemisen ajatellaan tarkoittavan läksyissä auttamista tai läksyjen tarkistamista, mikä myöskin on myönteinen seikka. Tämän tutkimuksen perusteella osoittautui kuitenkin että myös vanhempien välittämät asenteelliset tekijät ovat merkityksellisiä nuoren koulunkäynnin kannalta. Myös Innanen (2001) on väitöstudiumuksessaan osoittanut, että nuoret itse kokevat vanhempien kanssa vietetystä ajasta myönteisimpänä kiireettömän, arkisen yhdessäolon, johon liittyy hyväksytyksi tulemisen tunne. Vanhemmat voivat välittävällä ja hyväksyvällä asenteella auttaa nuorta asennoitumaan myönteisesti koulunkäyntiin. Viettämillä aikaa yhdessä ja perheen ilmapiiristä huolehtimalla vanhemmat tukevat nuorensa jaksamista ja koulunkäyntiä.

Tutkimuksen tuloksia arvioitaessa on syytä huomioida muutamia näkökohtia. Korrelatiivinen perusasetelma aiheuttaa rajoituksensa, jolloin syys-seuraus –suhteista ei voida suoraviivaisesti tehdä johtopäätöksiä. Tilastollisen analysoinnin periaatteiden valossa mainittakoon, että suuremman otokseen ollessa kyseessä olisi saatettu saada useampia tilastollisesti merkitseviä tuloksia (Nummenmaa ym., 1997).

Kouluun asennoitumiseen vaikuttavat monet muutkin tekijät sekä yleiset hyvinvoinnin rakentamiseen vaikuttavat mekanismit, joita tässä tutkimuksessa ei ole käsitelty. Nuoren päihteidenkäyttötottumuksilla voi myös olla vaikutusta nuoren suhteeseen kouluun sekä ihmissuhteisiin koulussa. Kaverisuhteilla on melko todennäköisesti myös vaikutusta nuoren kouluun asennoitumiseen. Varsinkin haastattelut antoivat ymmärtää että jos nuorella on hyvä ystävä tai ystäväpiiri koulussa, on se tärkeä asia nuorelle uskoutu-

misen, liittymisen ja hyväksytyksi tulemisen kannalta. Nuoren kouluun asennoitumisen kannalta olennaisia ovat myös opettajat, vuorovaikutuksen laatu luokissa sekä koko koulun ilmapiiri.

Tämän tutkimuksen aineistossa vanhempien sosioekonominen asema oli selvitetty kysymällä nuorilta vanhempien ammattia ja työtilannetta. Vanhempien koulutustaustaa koskevaa tietoa ei ollut käytettävissä. Yleensä koulumenestystä ja perhetaustaa käsittelevissä tutkimuksissa vanhempien sosioekonominen asema tai ammattiluokitus on määriteltä vanhempien koulutustaustan ja ammatin, mahdollisesti tulojen, perusteella (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arviolommi & Pulkkinen, 1999; Kukkonen & Pölkki, 1995; Horvat, & Svetina, 1993; Kuusinen, 1992; 1986). Tosin joskus sosioekonominen asema on määriteltä suoraan ammatin perusteella (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997). Koulutustiedon puuttuminen on siis otettava huomioon arvioitaessa tämän tutkimuksen antamaa informaatiota perheen sosioekonomisen aseman ja nuoren kouluun asennoitumisen välisestä suhteesta.

Kouluun asennoitumisesta ja vanhempien toteuttamasta vanhemmuudesta on tässä tutkimuksessa kysytty ainoastaan nuorten mielipidettä. Kyseessä on yhden näkökulman tuottama informaatio tutkituista tekijöistä. Toisaalta yksilön päivittäiseen hyvinvointiin ja työskentelymotivaatioon on olennaisesti vaikuttamassa hänen oma kokemuksensa. Lisäksi kysyttäessä perhettä koskevia asioita nuorilta on saatu mukaan sellaisetkin perheet, joissa vanhemmat eivät mahdollisesti olisi olleet kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen.

LÄHTEET

- Aunola, K. (2000). Miksi lapsi menestyy heikosti koulussa? Perhe ja koulu strategioiden kehitysympäristönä. *Psykologia*, 3, 271-279.
- Aunola, K., Nurmi, J-E., Onatsu-Arviolommi, T. & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 307-317.
- Aunola, K., Stattin, H. & Nurmi, J-E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence*, 23, 205-222.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), *Child development today and tomorrow* (s. 349-378). San Francisco: Jossey-Bass.
- Bergman, L. & Magnusson, D. (1997). A person-oriented approach in research on developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 9, 291-319.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: research perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Colton, J.A. & White, M.A. (1985). High school student satisfaction and perceptions of the school environment. *Contemporary Educational Psychology*, 10, 235-248.
- Galambos, N. & Ehrenberg, M.F. (1997). The family as health risk and opportunity: a focus on divorce and working families. Teoksessa J. Schulenberg, J. Maggs & K. Hurrelmann (toim.), *Health risks and developmental transitions during adolescence* (s. 139-160). Cambridge: University Press.
- Galper, A., Wigfield, A. & Seefeldt, C. (1997). Head start about parents' beliefs about their children's abilities, task values, and performance on different activities. *Child Development*, 68, 897-907.
- Halle, T.G., Kurtz-Costes, B. & Mahoney, J.L. (1997). Family influences on school achievement in low-income, African American children. *Journal of Educational Psychology*, 89, 527-537.
- Hess, R.D. & McDewitt, T.M. (1984). Some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study. *Child Development*, 55, 2017-2030.

- Hoge, D.R., Smith, E.K. & Hanson, S.L. (1990). School experiences predicting changes in self-esteem of sixth and seventh-grade students. *Journal of Educational Psychology*, 82, 117-127.
- Horvat, L. & Svetina, M. (1993). Effect of social-educational family status on child's school success in first grade. *Studia Psychologica*, 35, 4-5.
- Innanen, M. (2001). *Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan ja kansanterveyden väitöskirjatutkimus, julkaisu no 130.
- Israelashvili, M. (1997). School adjustment, school membership and adolescents' future expectations. *Journal of Adolescence*, 20, 525-535.
- Järventie, I. (1999). *Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalveluiden tarpeesta*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, no 6.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2000). Koulutuksen hyvä- ja huono-osaiset: Laudaturylioppilaiden ja koulutuksesta karsiutuneiden kotitaustat. *Kasvatus*, 31, 205-216.
- Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A. & Tynjälä, J. (1995). Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa L. Kannas (toim.), *Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys* (s. 131-137). Helsinki: Opetushallitus.
- Kinnunen, U., Sallinen, M. & Rönkä, A. (arvioitavana). *Vanhempien työ ja vanhemuus nuoren kokemana: Yhteydet nuoren hyvinvointiin*.
- Kukkonen, P. & Pölkki, P. (1995). Kotitaustan ja sukupuolen yhteys 10-vuotiaiden lasten oppimisvalmiuksiin ja -motivaatioon. *Kasvatus*, 26, 153-161.
- Kuusinen, J. (1986). Koulumenestys, lahjakkuus ja sosiaalinen tausta. *Kasvatus* 17, 192-197.
- Kuusinen, J. (1992). Hyvät, huonot ja keskinkertaiset. *Kasvatus*, 23, 47-56.
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L. & Dornbusch, S.M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P.H. Mussen (toim.), *Handbook of child psychology* (Vol. 4, s. 1-101). New York, Wiley.

- Markus, H. & Wurf, E. (1986). The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Review of Psychology*, 38, 299-337.
- Midgley, C., Arunkumar, R. & Urdan, T.C. (1996). "If I don't do well tomorrow, there's a reason": Predictors of adolescent's use of academic self-handicapping strategies. *Journal of Educational psychology*, 88, 423-434.
- Mäkinen, T. (1993). Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. Jyväskylän yliopisto. Psykologian ja sosiaalitieteiden väitökirjatutkimus.
- Nolen-Hoeksema, S., Mumme, D., Wolfson, A. & Guskin, K. (1995). Helplessness in children of depressed and nondepressed mothers. *Developmental Psychology*, 31, 377-387.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. (1997). Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo, WSOY.
- Nurmi, J-E. (1995). Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan* (s. 256-274). Porvoo: WSOY.
- Nurmi, J-E., Onatsu, T. & Haavisto, T. (1995a). Underachievers' cognitive and behavioural strategies – self-handicapping at school. *Contemporary Educational Psychology*, 20, 188-200.
- Onatsu-Arvilommi, T.P. & Nurmi, J.-E. (1997). Family background and problems at school and in society: The role of family composition, emotional atmosphere and parental education. *European Journal of Psychology of Education*, 12, 315–330.
- Onatsu-Arvilommi, T.P. & Nurmi, J-E. (2000). The role of task-focussed and task-avoidant behaviors in development of reading and mathematical skills during the first school year: A cross-lagged longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 92, 478-491.
- Onatsu-Arvilommi, T.P., Nurmi, J.-E. & Aunola, K. (1998). Mothers' and fathers' well-being, parenting styles, and their children's cognitive and behavioural strategies at primary school. *European Journal of Psychology of Education*, 13, 543-556.
- Pintrich, P.R., Marx, R. & Boyle, R.A. (1993). Beyond cold conceptual change: the role of motivational beliefs and classroom contextual factors in the process of conceptual change. *Review of Educational Research*, 63, 167-199.
- Pulkkinen, L. (1984). *Nuoret ja kotikasvatus* (Toinen painos). Keuruu: Otava.

- Pulkkinen, L. (1994). Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.), *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin* (s. 26-45). Helsinki: WSOY.
- Pölkki, P., Kähkönen, P. & Kukkonen, P. (1997). Lasten sosiaalinen toimintakykyisyys ja perheen ulkoiset voimavarat. *Psykologia*, 32, 31-39.
- Reynolds, C.R. & Kamphaus, R. (1992). *BASC. Manual for the Behavior Assessment System for Children*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Rönkä, A. (1995). Näkökulmia nuorten naisten sosiaaliseen selviytymiseen. *Nuorisotutkimus*, 13, 11-22.
- Rönkä, A. (1995). Koulun ongelmaoppilas varhaisaikuisuudessa. *Kasvatus*, 26, 140-152.
- Rönkä, A. & Poikkeus, A-M. (2000). Tytöt, pojat ja vanhemmat: kumppanuutta ja kahinointia. *Nuorisotutkimus*, 4, 3-18.
- Rönkä, A. & Pulkkinen, L. (1998). Work Involvement and Timing of Motherhood in the Accumulation of Problems in Social Functioning in Young Women. *Journal of Research on Adolescence*, 8, 221-239.
- Salmivalli, C. (1998): Not only bullies and victims. Participation in harassment in school classes. Some social and personality factors. *Annales Universitatis Turkuensis*.
- Salonen, P., Lepola, J. & Niemi, P. (1998). The development of first graders' reading skills as a function of pre-school motivational orientation and phonemic awareness. *European Journal of Psychology of Education*, 13, 155-174.
- Sandqvist, K. (1995). Verbal boys and mathematical girls –family background and educational careers. *Scandinavian Journal of Educational research* 39, 5–37.
- Simmons, R. & Blyth, D.A. (1987). *Moving into adolescence*. New York: Aldine de Gruyter.
- Steinberg, L. (1989). *Adolescence (Toinen painos)*. New York: Alfred A.Knopf.
- Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict and harmony in the family relationships. Teoksessa S.S. Feldman & G.R. Elliott (toim.), *At the threshold: the developing adolescent* (s. 255-276). London: Harvard University Press.
- Steinberg, L. (2000). The family at adolescence: Transition and transformation. *Journal of Adolescent health*, 27, 170-178.

- Steinberg, L., Elmen, J.D. & Mounts, N.S. (1989). Authoritative parenting, psychological maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M. & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63: 1266-1281.
- Steinberg, L., Mounts, N., Lamborn, S. & Dornbusch, S. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across various ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 19-36.
- Vornanen, R. (2000). Turvallisuus elämän kysymyksenä: 13-17 –vuotiaiden nuorten turvallisuus ja turvattomuuden aiheet. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteiden väitöskirjatutkimus.
- Voydanoff, P. & Donnelly, B. (1999). Risk and protective factors for psychological adjustment and grades among adolescents. *Journal of Family Issues*, 20, 328-350.

Koodinumero:

Nuorten läheiset ihmissuhteet

Kysely 7-luokkalaisille

Olet mukana nuorten ihmissuhteita ja harrastuksia kartoittavassa tutkimuksessa. Haluaisimme kuulla **mitä mieltä** olet suhteista kavereihin, perheeseen ja kouluun.

Kaikki lomakkeen tiedot käsitellään luottamuksellisesti. **Sinun ei tarvitse kirjoittaa nimeäsi mihinkään kohtaan lomakkeessa**, vaan voit palauttaa sen nimettömänä. Lomakkeessa on vain koodinumero. Tutkijoita lukuun ottamatta kukaan muu ei näe vastauksiasi.

Täyttöohjeet: Vastaa kyselyyn rengastamalla tai rastittamalla se vaihtoehto, joka on mielestäsi sopivin. Joissakin kysymyksissä on erikseen mainittu lisäohjeita. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varattuun tilaan.

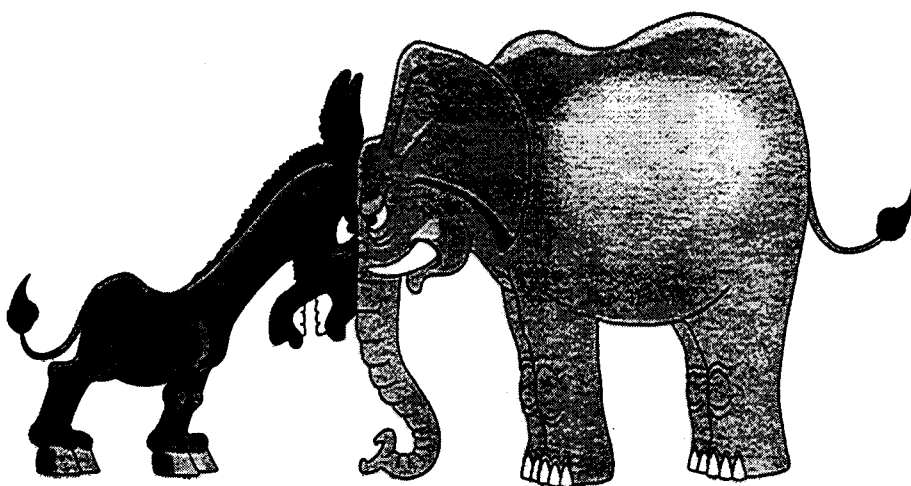
1. Millä luokalla olet: _____

2. Ikäsi: _____ v _____ kk

3. Oletko

Tyttö

Poika

Perheesi

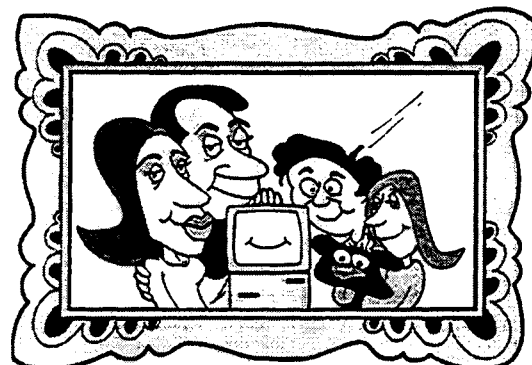
4. Onko sinulla sisaruksia? (biologisia sisaruksia tai kanssasi asuvia sisar-/velipuolia)

_____ siskoa

_____ veljeä

5. Ketkä asuvat kanssasi sisarustesi lisäksi?

- 1 Sekä isä että äiti
(biologiset tai adoptio/sijaisvanhemmat)
- 2 Äiti ja isäpuoli
- 3 Isä ja äitipuoli
- 4 Vain äiti
- 5 Vain isä
- 6 Joku muu aikuinen, kuka _____

Vanhempiesi ammatit ja työtilanne.

Kirjaa isäsi ja äitisi ammatti/työ alla olevaan taulukkoon (esim. sairaanhoitaja, lukion opettaja, levyseppä, kirjastoapulainen).

Vanhempiesi ammatit		Täytä tämä vain jos se koskee omaa perhettäsi
6. Isäsi ammatti/työ	7. Äitisi ammatti/työ	Muun kanssasi asuvan tärkeän aikuisen ammatti (esim. isäpuoli)

Kirjaa alla olevaan taulukkoon isäsi ja äitisi tämänhetkinen työtilanne.

Vanhempiesi tämänhetkinen työtilanne		Täytä tämä vain jos se koskee omaa perhettäsi
8. Onko isäsi tällä hetkellä	9. Onko äitisi tällä hetkellä	Onko muu kanssasi asuva läheinen aikuinen tällä hetkellä
1 Kokopäivätyössä	1 Kokopäivätyössä	1 Kokopäivätyössä
2 Osapäivätyössä	2 Osapäivätyössä	2 Osapäivätyössä
3 Työttömänä tai lomautettuna	3 Työttömänä tai lomautettuna	3 Työttömänä tai lomautettuna
4 Opiskelija	4 Opiskelija	4 Opiskelija
5 Koti-isä	5 Kotiäiti	5 Koti-isä
6 Eläkkeellä	6 Eläkkeellä	6 Eläkkeellä
7 Muu, mikä _____	7 Muu, mikä _____	7 Muu, mikä _____

10. Mitä seuraavista harrastat ja kuinka usein?

Ympyröi kunkin harrastuksen kohdalla jokin vaihtoehtoista 0 - 4.

Jos harrastus on ainakin osittain ohjattua, laita rasti oikeanpuoleiseen sarakkeeseen.

☆ Harrastukset/toiminnot	En lain- kaan	Pari kertaa			Päi- vit- tään	Oh- jat- tua
		Puoles- sa vuo- dessa	Kuus- sa	Vii- kossa		
Pelaan joukkuepeliä (esim. jääkiekkoa, jalkapalloa, pesäpalloa)	0	1	2	3	4	
Liikun ja urheilen (esim. juoksen, jumppaan, uin, pyöräilen)	0	1	2	3	4	
Lumilautailen tai skeittaan	0	1	2	3	4	
Pelaan tietokoneilla, surffaan internetissä	0	1	2	3	4	
Pelaan jotain muuta (esim. megazone, lautapelit, roolipelit)	0	1	2	3	4	
Piirrän, maalaan	0	1	2	3	4	
Tanssin (esim. moderni tanssi) tai näyttelen	0	1	2	3	4	
Soitan instrumenttia tai laulan	0	1	2	3	4	
Valokuvaan tai videofilmaan	0	1	2	3	4	
Kirjoitan tarinoita, runoja, päiväkirjaa, kirjoitän	0	1	2	3	4	
Teen käsitöitä, rakentelen pienoismalleja tms	0	1	2	3	4	
Vaellan, melon tai retkeilen	0	1	2	3	4	
Kalastan tai metsästän	0	1	2	3	4	
Korjailen ja ajelen mopoilla	0	1	2	3	4	
Harrastan lemmikkieläimiä (esim. koirien ulkoiluttaminen, agility)	0	1	2	3	4	
Ratsastan	0	1	2	3	4	
Keräilen. Mitä _____	0	1	2	3	4	
Käyn kerhossa tai partiossa. Mikä _____	0	1	2	3	4	
Olen mukana järjestötoiminnassa, esim. SPR Mikä _____	0	1	2	3	4	
Kuuntelen musiikkia	0	1	2	3	4	
Luen	0	1	2	3	4	
Katson TV:tä, videoita	0	1	2	3	4	
Käyn elokuvissa	0	1	2	3	4	
Käyn diskoissa, bileissä	0	1	2	3	4	
Vietän aikaa kavereiden kanssa	0	1	2	3	4	
Käyn kirpputoreilla, ostoksilla	0	1	2	3	4	
Teen jotain muuta. Mitä _____	0	1	2	3	4	

11. Merkitse yllä olevaan taulukon vasemmassa laidassa olevaan sarakkeeseen (☆)

kolme sinulle tärkeintä tekemistä tai harrastusta (1 = tärkein, 2 = toiseksi tärkein, 3 = kolmanneksi tärkein). Kirjaa sen jälkeen alla oleville viivoille, kuinka kauan olet harrastanut kutakin näistä harrastuksista.

1. tärkeimmän harrastuksen kesto (vuosina tai kuukausina): _____

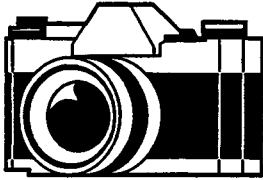
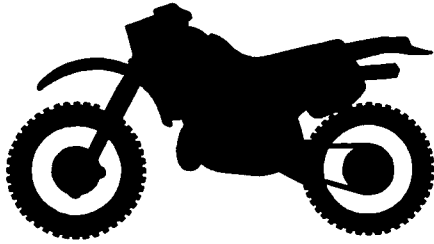
2. tärkeimmän harrastuksen kesto (vuosina tai kuukausina): _____

3. tärkeimmän harrastuksen kesto (vuosina tai kuukausina): _____

12. Onko harrastuksissasi tapahtunut muutoksia viimeisen vuoden aikana?

Jos on, kerro mikä/mitkä harrastukset tai tekemiset ovat vähentyneet tai päättyneet ja mitkä lisääntyneet?

Tsemppiä!!! Jatka samaan tahtiin!

Elämänmuutokset

Seuraavassa luetellaan joukko tapahtumia, joita elämässä voi sattua. Onko sinulle tapahtunut viimeisen vuoden aikana seuraavia tapahtumia? Ympyröi kussakin kohdassa 0 (= ei) tai 1 (= kyllä).

	Ei	Kyllä
13. Olet perheesi kanssa muuttanut uudelle alueelle tai paikkakunnalle?	0	1
14. Läheinen ystäväsi on muuttanut pois	0	1
15. Olet siirtynyt toiseen kouluun	0	1
16. Sinulla on ollut vakava sairaus tai olet joutunut onnettomuuteen	0	1
17. Joku sinulle läheinen ihminen on ollut vakavasti sairaana	0	1
18. Joku sinulle läheinen ihminen on kuollut	0	1
19. Vanhemmillasi tai isälläsi/äidilläsi ja hänen kumppanillaan on ollut pahoja ristiriitoja	0	1
20. Äiti tai isä on muuttanut pois kotoa, tai vanhempasi ovat eronneet	0	1
21. Perheeseesi on tullut asumaan äidin tai isän uusi kumppani	0	1
22. Siskosi tai veljesi on muuttanut pois kotoa	0	1
23. Opettaja/ valmentaja/harrastuksen ohjaaja, joka oli sinulle läheinen, vaihtui	0	1
24. Läheinen ystävyys- ja kaverisuhde on päättynyt	0	1
25. Isä tai äiti on joutunut työttömäksi	0	1
26. Perheelläsi on ollut taloudellisia vaikeuksia	0	1

Seuraavat kysymykset koskevat vanhempiasi (tai huoltajia), joiden kanssa asut.

Vastaa ympyröimällä jokin numeroista 1 - 4 kunkin väitteen oikealla puolella.

- ◆ Jos olet voimakkaasti samaa mieltä väitteen kanssa, ympyröi numero 4
- ◆ Jos olet jossain määrin samaa mieltä väitteen kanssa, ympyröi numero 3
- ◆ Jos olet jossain määrin eri mieltä väitteen kanssa, ympyröi numero 2
- ◆ Jos olet voimakkaasti eri mieltä väitteen kanssa, ympyröi numero 1

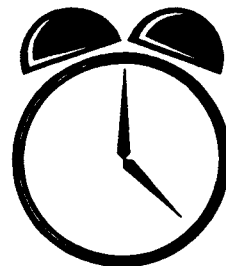
Voimakkaasti eri mieltä	Jossain määrin eri mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Voimakkaasti samaa mieltä
-------------------------	---------------------------	-----------------------------	---------------------------

27. Voin luottaa siihen, että vanhempani auttavat minua, jos minulla on jokin ongelma	1	2	3	4
28. Vanhempani sanovat, että aikuisten kanssa ei pitäisi kiistellä	1	2	3	4
29. Vanhempani kannustavat minua jatkuvasti tekemään parhaani kaikessa mitä teen	1	2	3	4
30. Vanhempani sanovat, että on parempi antaa kiistatilanteissa periksi kuin vihastuttaa muita	1	2	3	4
31. Vanhempani kannustavat minua itsenäiseen ajatteluun	1	2	3	4
32. Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani saavat oloni tuntumaan tosi kurjalta	1	2	3	4
33. Vanhempani auttavat minua kotitehtävien kanssa, jos niissä on jotakin sellaista, jota en ymmärrä	1	2	3	4
34. Vanhempani antavat ymmärtää, että heidän ajatuksensa tai näkemyksensä ovat oikeassa ja että minun ei tulisi kyseenalaistaa niitä	1	2	3	4
35. Silloin kun vanhempani haluavat minun tekevän jotakin, he selittävät miksi	1	2	3	4
36. Kun kiistelen vanhempieni kanssa jostakin, he sanovat usein tyyliin "tiedät kyllä paremmin kunhan kasvat vanhemmaksi"	1	2	3	4
37. Jos saan huonon arvosanan koulussa, vanhempani kannustavat minua ponnistelemaan lujemmin	1	2	3	4
38. Vanhempani antavat minun tehdä omia suunnitelmia asioista, joita itse todella haluan tehdä	1	2	3	4
39. Vanhempani tietävät, keitä ystäväni ovat	1	2	3	4
40. Vanhempani suhtautuvat minuun välinpitämättömästi tai epäystävällisesti, jos teen jotakin, josta he eivät pidä	1	2	3	4
41. Vanhempani viettävät aikaa kanssani jutellen	1	2	3	4
42. Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani syyllistävät minua siitä	1	2	3	4
43. Perheessäni pidetään hauskaa yhdessä	1	2	3	4
44. Vanhempani eivät ota minua mukaan yhteiseen tekemiseen, jos teen jotakin sellaista, josta he eivät pidä	1	2	3	4

Ajankäyttö

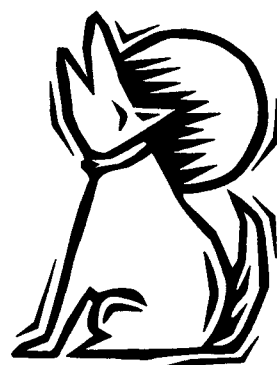
45. Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa **koulupäivinä** (maanantaista torstaihin) tyypillisenä viikkona? Rastita sopiva vaihtoehto.

- En saa mennä ulos
 Kotiintuloajat eivät ole olleet tarpeen
 Korkeintaan klo 20.00 saakka
 Korkeintaan klo 21.00 saakka
 Korkeintaan klo 22.00 saakka
 Korkeintaan klo 23.00 saakka
 Korkeintaan klo 24.00 saakka
 Korkeintaan klo 01.00 saakka
 Jokin muu aikaraja, mikä? _____
 Niin myöhään kuin itse haluan

46. Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa **viikonloppuiltaisin** (pe-la) tyypillisenä viikkona? Rastita sopiva vaihtoehto.

- En saa mennä ulos
 Kotiintuloajat eivät ole olleet tarpeen
 Korkeintaan klo 20.00 saakka
 Korkeintaan klo 21.00 saakka
 Korkeintaan klo 22.00 saakka
 Korkeintaan klo 23.00 saakka
 Korkeintaan klo 24.00 saakka
 Korkeintaan klo 01.00 saakka
 Jokin muu aikaraja, mikä? _____
 Niin myöhään kuin itse haluan

47. Kuinka paljon vanhempasi **yrittävät** ottaa selvää siitä...

	Eivät lainkaan	Yrittävät hieman	Yrittävät tosi paljon	Eivät yritä, koska tietävät joka tapauksessa
◆minne menet iltaisin?	1	2	3	4
◆mitä teet vapaa-aikanasi?	1	2	3	4
◆missä olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?	1	2	3	4

48. Missä määrin vanhempasi **todella** tietävät siitä...

	Eivät tiedä	Tietävät jossain määrin	Tietävät täysin
◆minne menet iltaisin?	1	2	3
◆mitä teet vapaa-aikanasi?	1	2	3
◆missä olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?	1	2	3

- 49. Kun vertaat omaa fyysistä kehitystäsi (esim. pituus, murrosiän kehitys) ikäisiisi tyttöihin/poikiin esimerkiksi luokallasi arvioitko olevasi**
- 1 varhaisemmin kehittynyt kuin muut tytöt/pojat
 - 2 samaan tahtiin kehittynyt kuin muut tytöt/pojat
 - 3 myöhäisemmin kehittynyt kuin muut tytöt/pojat

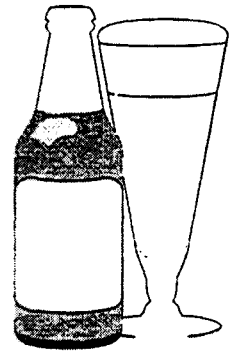
Alkoholi

- 50. Juoko joku parhaista kavereistasi alkoholia?**

- 1 Kukaan kavereistani ei juo
- 2 Yksi juo alkoholia
- 3 2-5 juo alkoholia
- 4 Useampi kuin 5 kavereistani juo alkoholia

- 51. Kuinka usein itse juot alkoholia? Ota mukaan myös ne kerrat, jolloin otit vain huikan tai pari esim. vain puoli pulloa keskiohutta .**

- 1 En juo alkoholia
- 2 Harvemmin kuin kerran kuussa
- 3 Noin 1-2 kertaa kuukaudessa
- 4 Kerran viikossa tai useammin

- 52. Kuinka usein käytät alkoholia niin, että olet ainakin hiukan humalassa?**

- 1 En juo alkoholia
- 2 Harvemmin kuin kerran kuussa
- 3 Noin 1-2 kertaa kuukaudessa
- 4 Kerran viikossa tai useammin

- 53. Mitä ja kuinka paljon olet juonut silloin, kun olet ollut ainakin hiukan humalassa?**
-

- 54. Poltatko tupakkaa?**

- 1 Kyllä
- 2 En

- 55. Tiedätkö tuttaviesi joukossa jonkun nuoren, joka olisi kokeillut huumaavia aineita (esim. hasista tai muita huumeita; tinneriä tai muuta nuuhkittavaa; lääkkeitä, joista saa humalan)?**

- 1 En tiedä ketään
- 2 Tiedän yhden nuoren
- 3 Tiedän 2-5 nuorta
- 4 Tiedän useampia kuin 5 nuorta

- 56. Oletko itse kokeillut huumaavia aineita (esim. hasista tai muita huumeita; tinneriä tai muuta nuuhkittavaa; lääkkeitä, joista saa humalan)?**

- 1 En ole kokeillut
- 2 Kerran
- 3 2-5 kertaa
- 4 Useammin kuin viisi kertaa

- 57. Onko joku parhaista kavereistasi joutunut hankaluuksiin koulussa käytösongelmien tai epärehellisyysden takia?**

- 1 Ei kukaan
- 2 Yksi
- 3 2-5
- 4 Useampi kuin 5

Suhteesi kavereihisi

58. Onko sinulla kavereita?

- 1 minulla ei ole kavereita
- 2 minulla on yksi kaveri
- 3 minulla on 2 - 4 kaveria
- 4 minulla on 5 tai useampi kaveria

59. Miten tärkeitä kaverit ovat sinulle?

- 1 hyvin tärkeitä
- 2 aika tärkeitä
- 3 eivät niin kovin tärkeitä
- 4 eivät ole ollenkaan tärkeitä

60. Onko sinulla parasta ystävää?

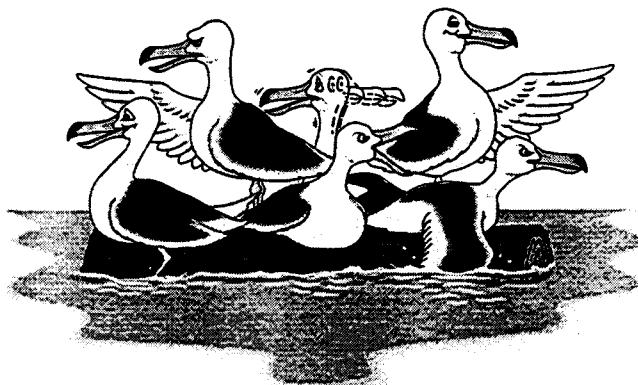
- 1 kyllä
- 2 ei

61. Liikutko yleensä isossa porukassa?

- 1 kyllä
- 2 ei

62. Asuvatko kaverit lähellä kotiasi?

- 1 kyllä, kaikki asuvat lähellä
- 2 suurin osa asuu lähellä
- 3 suurin osa asuu kaukana
- 4 kaikki kaverini asuvat kaukana

63. Voitko tuoda kavereita kotiisi?

- 1 yleensä aina
- 2 joskus
- 3 harvoin
- 4 en koskaan

64. Missä kavereiden kanssa tapaatte ja olette yhdessä?

Merkitse kaksi yleisintä paikkaa (1 = yleisin, 2 = toiseksi yleisin)

- _____ koulussa
- _____ kaupungilla, missä siellä _____
- _____ vapaa-aikana harrastuksissa, missä erityisesti _____
- _____ ystävien kotona
- _____ minun kotona
- _____ ulkona pihassa
- _____ asuinalueella
- _____ jossain muualla, missä _____

65. Ollaanko kotonasi kiinnostuneita siitä, mitä teet kavereiden kanssa?

- 1 liian kiinnostuneita
- 2 sopivan kiinnostuneita
- 3 liian vähän kiinnostuneita

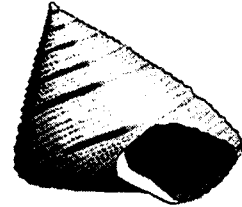
66. Ketkä ovat läheisiäsi?: OSA I

Läheiset ihmiset ovat monella lailla elämässä tärkeitä. Osassa I pyydämme sinua ensin rastittamaan ketkä ovat läheisiä sinulle. Jatkokysymykset (Osa II) koskevat suhteitasi näihin läheisiin ihmisiin.

Jos mikään vaihtoehdoista ei jossakin kohdassa sovellu (1 - 9), jätä kyseinen kohta ja siihen viittaavat jatkokysymykset osassa II tyhjiksi.

- 1 Äiti. Rastita yksi alla olevista vaihtoehdoista.
(jos sinulla on sekä äiti että äitipuoli, rastita alla se kumpi on läheisin)

- Oma äiti (biologinen tai adoptio/sijaisäiti)
 Isän uusi avio- tai avopuoliso
 Muu _____

- 2 Isä. Rastita yksi alla olevista vaihtoehdoista.
(jos sinulla on sekä isä että isäpuoli, rastita alla se kumpi on läheisin)

- Oma isä (biologinen tai adoptio/sijaisisä)
 Äidin uusi avio- tai avopuoliso
 Muu _____

- 3 Mieti kuka muista aikuisista sukulaisista on sinulle tärkein ja rastita sellainen henkilö alta

- Täti
 Isoäiti
 Setä
 Isoisä
 Muu _____

- 4 Kirjaa alle läheisimmän opettajasi (esim. luokanvalvoja tai muu läheiseksi tuntemasi opettaja) **nimikirjaimet**. Jos sinulla ei tällä hetkellä ole tällaista opettajaa, jätä tämä kohta ja siihen viittaavat jatkokysymykset tyhjäksi.

_____ (etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain)
Kuinka kauan hän on ollut opettajasi? ____ v ____ kk

- 5 Onko sinulla joku muu aikuinen, joka on sinulle tärkeä? (esim. kummitäti/setä, perhetuttava tai naapuri, valmentaja, ohjaaja tai harrastukseen liittyvä opettaja)

Kyllä, etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain: _____ Ei

- 6 Kirjaa alle sellaisen nykyisen lähimmän ystäväsi nimikirjaimet, joka on samaa sukupuolta kuin sinä. Tässä tarkoitetaan sellaista ystävää, jota näet säännöllisesti eikä esimerkiksi ystävää, jonka kanssa vietät nykyään harvoin aikaa tai joka asuu kaukana.

_____ (etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain)
Kuinka pitkään olette olleet ystäviä? ____ v ____ kk
Käyttökö samaa koulua? ____ Kyllä ____ Ei

- 7 Kirjaa alle sellaisen lähimmän ystäväsi nimikirjaimet, joka on eri sukupuolta kuin sinä (ei kuitenkaan sisarus tai seurustelukumppani)

_____ (etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain)
Kuinka pitkään olette olleet ystäviä? ____ v ____ kk
Käyttökö samaa koulua? ____ Kyllä ____ Ei

- 8 Kirjaa alle nykyisen seurustelukumppanisi nimikirjaimet. Jos sinulla ei ole tällä hetkellä seurustelukumppania, jätä tämä kohta ja siihen viittaavat jatkokysymykset osassa II tyhjäksi.

_____ (etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain)
Kuinka pitkään olette seurustelleet? ____ v ____ kk

- ⑨ Jos sinulla on sisarus/sisaruksia, ilmoita alla rastilla itsellesi **läheisin sisar tai veli** (tai sisar/velipuoli) ja anna muut kysytyt tiedot.

Sukupuoli: Tyttö/nainen Poika/mies Ikä: _____

Sisaruksen järjestys sisarussarjassa (1 = esikoinen, 2 = toiseksi vanhin lapsi jne.): _____

Sisarus asuu

- Kotona
 Poissa kotoa

Sisarussuhteen laatu:

- Samat biologiset tai adoptiovanhemmat
 Uusperheessä sisar- tai velipuoli

Suhteesi läheisiin ihmisiin: OSA II

Seuraavat kysymykset koskevat suhdettasi Osassa I mainitsemissi ihmisiin. Vastaa **jokaiseen** seuraavista kysymyksistä ympäröimällä **yksi numero** kaikkien sellaisten henkilöiden kohdalla, jotka äskeisessä osassa rastitit. Joskus eri ihmisiin kohdistuvat vastaukset voivat olla samoja, joskus ne voivat olla erilaisia.

67. Kuinka paljon vietät vapaa-aikaasi tämän henkilön kanssa?

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

68. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö vihatutte toisiinne tai pahoitatte toistenne mielen?

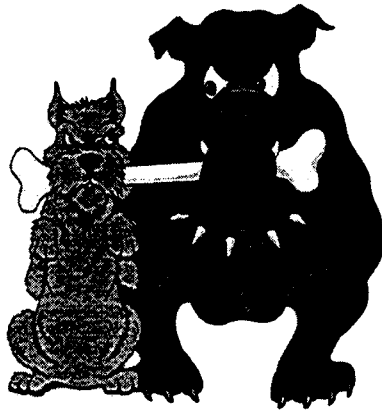
	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

69. Kuinka paljon puhut tämän ihmisen kanssa kaikenlaisista asioista?

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

70. Kuinka paljon hassuttelet ja pidät hauskaa tämän ihmisen kanssa?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Aiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

71. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö olette eri mieltä ja riitelette?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

72. Kuinka paljon kerrot salaisuuksistasi ja omista tunteistasi tälle ihmiselle?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

73. Kuinka usein menet yhdessä jonnekin ja teet mukavia juttuja tämän ihmisen kanssa?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

74. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö kinastelette toistenne kanssa?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

75. Kuinka paljon puhut tälle ihmiselle asioista, joista et halua muiden tietävän?

	Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					Vähän tai Jonkin Hyvin Erittäin Eniten ei lain- verran paljon paljon					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Äiti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (sama sp)
Isä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Ystävä (eri sp)
Sukulainen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Seurustelukumppani
Opettaja	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Sisarus
Muu aikuinen	1	2	3	4	5						

76. Kerro vielä, kuka näistä edellä mainituista ihmisistä, on sinusta paras ystäväsi (rastita vain yksi)?

- Samaa sukupuolta oleva ystäväni
 Eri sukupuolta oleva ystäväni
 Seurustelukumppanini
 Sisarus

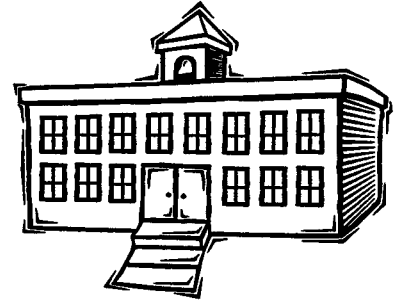
Millainen minä olen ja mitä ajattelen koulusta

Valitse vaihtoehto, joka sinusta ensinnä tuntuu sopivalta.

		Kyllä	Ei
77.	Minun on helppo tutustua uusiin ystäviin	K	E
78.	En välitä koulusta lainkaan	K	E
79.	Haluaisin mielellään jo lopettaa koulunkäynnin	K	E
80.	Olen ihan hyvän näköinen	K	E
81.	Koulu on minusta tylsää	K	E
82.	Muut arvostavat minua	K	E
83.	En ole tyytyväinen ulkonäkööni	K	E
84.	Minua pitkästyttää koulussa	K	E
85.	Olen pidetty	K	E
86.	Toivon, että olisin erilainen	K	E
87.	Inhoan koulua	K	E
88.	Pidän siitä millainen olen	K	E
89.	Kaverini ovat yleensä ystävällisiä minulle	K	E
90.	Koulu on minusta ajan haaskausta	K	E
91.	Luokkakaverini eivät pidä minusta	K	E
92.	Minulle on tärkeää, että saan tehtävät valmiiksi	K	E
93.	Muut pitävät minusta	K	E
94.	Toivon, että olisin joku muu	K	E
95.	Tunnen läheisyyttä muihin	K	E
96.	Kukaan ei pidä minusta	K	E
97.	Tarvitsen apua tullakseni toimeen muiden kanssa	K	E
98.	Minusta on mukavaa tavata muita	K	E
99.	Muut eivät tykkää olla minun kanssani	K	E
100.	Pidän hiuksistani	K	E
101.	Ystävystyminen käy minulta hitaasti	K	E
102.	Toivon, ettei koulussa käytettäisi arvosanoja	K	E
103.	Tykkään omasta koulustani	K	E
104.	Muut inhoavat olla kanssani	K	E
105.	Olen tyytyväinen ulkonäkööni	K	E
106.	En pidä koulun ajattelemisesta	K	E
107.	Minua pidetään hyvänä tyyppinä, jonka seurassa viihtyy	K	E
108.	Olen harmittaa helposti ulkonäköni	K	E
109.	Minusta on mukavaa tutustua uusiin ystäviin	K	E
110.	Minusta pidetään, koska minun kanssani on helppo jutella	K	E

111. Miten viihdyt koulussa?

- 1 hyvin
- 2 kohtalaisesti
- 3 en ollenkaan

112. Tunnetko kaikki luokkasi oppilaat nimeltä?

- 1 Kyllä, kaikki
- 2 Suurimman osan
- 3 En aivan kaikkia
- 4 Vain muutaman

113. Miten hyvin seuraava väittämä pitää paikkansa sinun kohdallasi: "Minulla on tärkeä ihminen, jonka kanssa voin jakaa elämäni ilot ja surut"

- 1 Eri mieltä
- 2 Melko eri mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 4 Melko samaa mieltä
- 5 Samaa mieltä

**Ei syytä paniikkiin!
Enää kaksi sivua jäljellä!**

Tuntemuksesi viime aikoina

Seuraavassa on lauseita, jotka ilmaisevat mielialoja ja tuntemuksia. Merkitse jokaisella rivillä yksi rasti siihen sarakkeeseen, joka ilmaisee, miltä sinusta on tuntunut tai miten olet toiminut viimeisen kuukauden aikana.

Jos sinusta on ~~ilmaistu~~ suurimman osan ajasta tuntunut sellaiselta kuin lauseessa kuvataan, merkitse rasti sarakkeeseen *piti paikkansa*. Jos lause piti paikkansa vain osan ajasta tai silloin tällöin, merkitse rasti sarakkeeseen *toisinaan*. Jos lause ei kuvaa viime aikojen tuntemuksiasi ja toimintaasi ollenkaan, merkitse rasti sarakkeeseen *ei pitänyt paikkaansa*.

		Piti paik- kansa	Piti toisi- naan paik- kansa	Ei pitänyt paik- kaansa
114	Tunsin oloni kurjaksi tai onnettomaksi			
115	En nauttinut mistään			
116	Minulla oli vähemmän ruokahalua kuin tavallisesti			
117	Söin enemmän kuin tavallisesti			
118.	Tunsin oloni niin väsyneeksi, että istuin vain enkä tehnyt mitään			
119	Liikuin ja kävelin hitaammin kuin tavallisesti			
120	Oloni oli hyvin levoton			
121	Minusta tuntui, että en kelpaa enää mihinkään			
122	Syytin toisinaan itseäni asioista, jotka eivät olleet ollenkaan minun syytäni			
123	Minun oli vaikeaa tehdä päätöksiä			
124	Olin ärtyinen ja harmistunut vanhempiini			
125	Minua ei haluttanut puhua niin paljon kuin tavallisesti			
126	Puhuin hitaammin kuin tavallisesti			
127	Itkin paljon			
128	Minusta tuntui, että tulevaisuudessa mitään hyvää ei tapahdu minulle			
129	Ajattelin, että elämä ei ole elämisen arvoista			
130	Ajattelin kuolemaa			
131	Ajattelin, että perheeni tulisi paremmin toimeen ilman minua			
132	Ajattelin itsemurhaa			
133	En halunnut tavata ystäviäni			
134	Minun oli vaikea keskittää ajatuksia ja paneutua			
135	Ajattelin, että minulle voisi tapahtua kurjia asioita			
136	Vihasin itseäni			
137	Tunsin olevani paha ihminen			
138	Minusta tuntui, että näytän rumalta			
139	Minua huolestuttivat kivut ja säryt			
140	Tunsin oloni yksinäiseksi			
141	Ajattelin, että kukaan ei todella rakasta minua			
142	Minulla ei ollut mukavaa koulussa			
143	Ajattelin, että en ole koskaan yhtä hyvä kuin muut			
144	Tein kaiken väärin			
145	En nukkunut yhtä hyvin kuin tavallisesti nukun			
146	Nukuin enemmän kuin tavallisesti			

147. Miltä koulun vaihtaminen ala-asteelta yläasteelle tuntui?

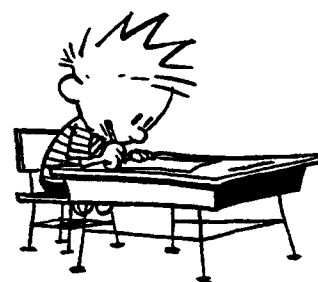
- 1 mukavalta
- 2 jännitti hiukan
- 3 pelotti
- 4 ei mitään
- 5 muulta, miltä: _____

148. Siirtyikö joku vanhoista kavereistasi kanssasi samalle luokalle?

- 1 Useita kavereistani siirtyi
- 2 Yksi kavereistani siirtyi
- 3 Paras kaverini siirtyi
- 4 Kukaan kavereistani ei siirtynyt kanssani, mutta tunsin joitakin oppilaita uudelta luokaltani
- 5 En tuntenut entuudestaan ketään uusista luokkakavereistani

149. Minkälaisia arvosanoja olet useimmiten saanut tänä syyslukukautena?

- 9 tai yli
- 8 - 9
- 7 - 8
- 6 - 7
- Alle 6

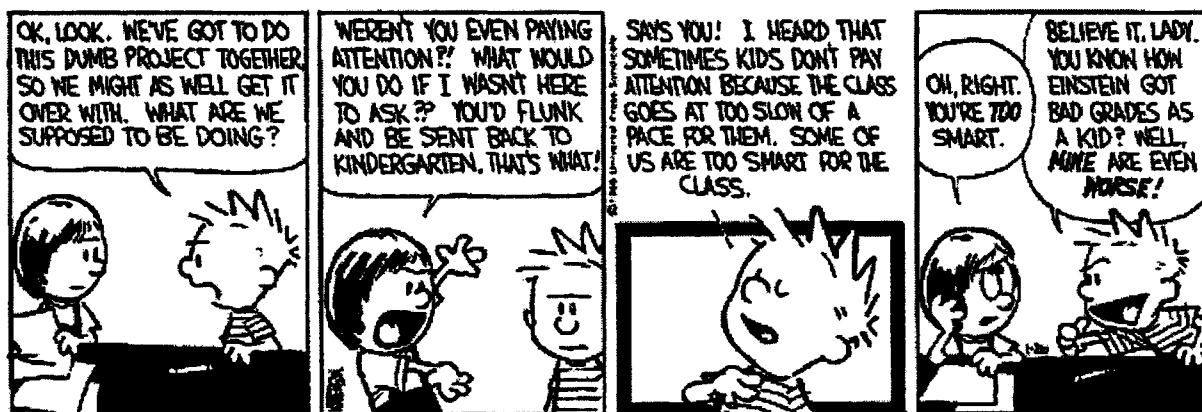
150. Onko elämäsi sinusta juuri nyt

- 1 mielenkiintoista
- 2 pelottavaa, miksi _____
- 3 vaikeaa, miksi _____
- 4 onnellista
- 5 jotain muuta, mitä _____

Miltä kyselyn täyttäminen tuntui?

Terveisesi tutkijoille (moitteet, kiitokset, vinkit...)

Suuret kiitokset!

Pvm ____ / ____ 2000 Koulu: K V Haastattelija: _____

Olet mukana 7. luokkalaisten ihmissuhteita kartoittavassa tutkimuksessa. Haluamme kuulla, mitä ajattelet kavereista, aikuisista ja koulusta. Kaikki haastattelun tiedot käsitellään **luottamuksellisesti**. Tutkijoita lukuun ottamatta kukaan muu ei näe vastauksiasi.

Tämä haastattelu etenee siten, että välillä minä kyselen sinulta ja välillä voit itse tehdä pieniä tehtäviä. Aloitetaanko? Sopiiko sinulle, että **äänitän** tämän haastattelun.

Etunimi: _____ Sukunimi: _____ Luokka: 7 ____ Koodi _____

Asuinpaikka: _____

Sisarukset (nimiä ei välttämättä):

* Sisar/velipuolet:

(Millainen päivä sinulla tänään on/on ollut?) _____

I Vapaa-aika koulun jälkeen (Liite 1)

Haluaisin ihan aluksi kuulla siitä, keiden kanssa yleensä vietät aikaasi arkipäivisin koulun jälkeen. Siihen on tällainen lomake.

TÄYTTÖ: Tehdäänkö niin, että minä rastittelen ja sinä kerrot tunti tunnilta kenen kanssa olet tai oletko itsekseesi illan mittaan? (*itse täyttäminen myös OK*)

VALINTA: Mieti ihan joku tavallinen arkipäivä. Jos viikonpäiväsi ovat hyvin erilaisia, valitse sellainen viikonpäivä, joka on tyypillisempi. Esim. jos käyt jääkiekkoharjoituksissa kolmena päivänä viikossa, valitse harjoituspäivä esimerkkipäiväksi.

OHJEITA:

- *Ennen haastattelua äänitä nauhalle koodi, nimi ja päivämäärä, kuuntele nauhoitus. Varmista myös, että äänitystaso on oikea ja patterissa on virtaa (mikäli et käytä verkkoliitintä).*
- *Merkitse koodi kaikkiin lomakkeisiin!*
- *Lomake 1: Merkitse valittu viikonpäivä lomakkeelle*
- *Lomake 1: Jos kotona on tiettyä ajankohtana läsnä muita perheenjäseniä, merkitse rasti kunkin kohdalle, vaikka aktiivista yhteistä toimintaa ei ilmenisikään*
- Onko sinulla säännöllisiä harrastuksia? Mitä? Kuinka usein viikossa/kuussa?

II Aikuisuhteet

1. Kerro, **ketkä** ovat läheisiä aikuisia sinulle? (*Rep*)

2. **Tarvitsetko** sinä aikuisia elämässäsi? (*Rep*)

Jos niin miksi? (*Jos spontaani vastaus on niukka, jatka teemaa syventävin kysymyksin*)

3. Onko aikuisilla mielestäsi **sopivasti, liian paljon tai liian vähän** aikaa sinulle?

* Jos liian vähän niin, mistä luulet sen **johtuvan**?

4. A. Mitä **yleensä teet** vanhempiesi kanssa? Kuinka usein?

B. Mitä **haluaisit**, että vanhemmat tekisivät sinun kanssasi? Kuinka usein?

5. Joskus **aikuisilla on huolia**, jotka johtuvat esimerkiksi rahasta, työttömyydestä tai riidoista, ja ne voivat rasittaa myös lapsia. Onko sinulle tapahtunut sellaista, että aikuisten elämästä tulevat huolet ovat rasittaneet sinua?

* **Minkälaisia huolia?** Voitko kertoa esimerkin.

III Tärkeiden ihmisten kartta (Liite 2)

Seuraavaksi pyydän sinua merkitsemään karttaan näillä pienillä lapuilla **ne aikuiset ja ikäisesi, jotka ovat sinulle tärkeitä.**

LAPUT: **Kolmiot** ovat miespuolisia ja **ympyrät** naispuolisia. **Isot** laput tarkoittavat aikuisia ja **pienemmät** laput alle 18-vuotiaita. **Katkoviivalla** merkityt laput tarkoittavat sellaisia ihmisiä, jotka ovat olleet sinulle läheisiä, mutta joita nykyään et enää tapaa ollenkaan tai vain hyvin harvoin (esim. isoäiti, joka on kuollut tai ystävä, joka on muuttanut toiselle paikkakunnalle).

SEKTORIT: Voit ajatella näitä kolmea aluetta:

- 1) **Oma perhe ja suku**
- 2) **Koulu** (opettajat ja samassa koulussa olevat ystävät)
- 3) **Muu** (harrastukset tms)

LÄHEISYYS: Itse olet täällä keskellä. Sijoita ne ihmiset, jotka ovat sinulle läheisimpiä, tälle sisimmälle, tummimmaksi väritetylle alueelle. Sijoita ne ihmiset, jotka ovat hieman etäisempiä, ulommille, vaaleammin väritetyille alueille. **Voit käyttää koko paperia!**

MÄÄRÄ: Joillakin voi olla paljon lappuja kartassaan, kun taas jollain toisella niitä voi olla vain muutamia. Molemmat vaihtoehdot ovat yhtä hyviä! **Saat itse päättää**, millainen kartta sinulla on!

TÄYTTÖ: Näihin lappuihin kirjoitetaan aina kyseisen ihmisen nimi ja sitten lappu kiinnitetään tarran palalla karttaan. **Haluatko** itse kirjoittaa lapuille henkilöiden nimet vai kirjoittaisinko minä sinun puolestasi?

OHJEITA:

- *Jos kysyy lukumääristä, kerro, että viisi kaveria riittää*
- *Jos laittaa monta lappua päällekkäin: **Laita ne mieluummin, niin että jokainen näkyy!***
- *Nimeksi riittää kaverista etunimi tai kutsumanimi ("Make"), aikuisesta hyvä tietää suhde (esim. *Kummitäti tai Liisa, äidin ystävä*)*

VARMISTA LOPUKSI: **Onko tässä nyt kaikki ne ihmiset, jotka ovat sinulle läheisiä ja tärkeitä, vai haluatko lisätä vielä jonkun?**

IV Uskoutuminen

LÄHEINEN 1

1. Kaikista ihmisistä (jotka kiinnitit karttaan), **kenen** tunnet olevan itsellesi **läheisin**? (= *kuka*)

2. **Miksi** valitsit juuri X :n ? (= *läheisyyden perusta*)

3. A. **Millaisista asioista** puhutte keskenänne? (= *liittyykö uskoutumista*)

- B. Kertoisitko hänelle **huolistasi tai vaikeuksistasi**? _____

- C. Entä voitko **luottaa** häneen niin paljon, että voit kertoa hänelle esimerkiksi **salaisuuksia**?

* *Jos edellä mainittu henkilö ei ole sellainen, jolle haastateltava uskoutuu, kysy: Onko sinulla sellaista läheistä, jolle voit uskoutua, esimerkiksi kertoa hänelle, jos sinulle on sattunut jotain erityistä tai haluat jakaa salaisuuden. Jos on, millaisissa asioissa uskoudut hänelle?*

MUUT LÄHEISET

4. Tunnetko olevasi läheinen joidenkin **muiden** kanssa?

TAVOITETTAVUUS (Läheiset 1, 2, 3)

5. **Kuinka usein olet tekemisissä** äsken mainitsemiesi läheisten ihmistesi kanssa? (*ei kysytä samassa perheessä asuvista henkilöistä kuten äiti, veli*)

* *Jos ei perheenjäsen, kysy: Missä tapaat heitä/häntä? (= konteksti, esim. harrastuksissa)*

V Suhteet koulussa: kiusaaminen

MÄÄRITELMÄ: Olet varmaan kuullut puhuttavan koulukiusaamisesta. Kiusaamiseksi sanotaan sellaista **toista vahingoittavaa** käyttäytymistä, joka on **toistuvaa** ja joka kohdistuu aina **samaan** lapseen tai nuoreen. Kiusaamista **ei** ole hännääminen, joka kohdistuu milloin kehenkin tai sellainen, että kaksi keskenään samanvahvuista nuorta selvittelee välejään, riitelee tai kinastelee.

ITSE

1. Onko sinua koskaan **kiusattu**? (= *useus*)
 - Ei koskaan (*Jos ei, siirry kysymykseen 2*).
 - Joskus aikaisemmin, ei enää
 - Kerran
 - Enemmän kuin kaksi kertaa
 - Usein. Montako kertaa kuussa/viikossa _____?

* *Jos kyllä* ➔ **Milloin** viimeksi? _____

* *Jos kyllä, kysy lisäkysymyksiä:* Mitä teit? Kerroitko kenellekään? Jatkuuko kiusaaminen vielä? Yksi vai useampi kiusaajia? Jos loppui, miten?

KAVERI/TUTTU

2. Onko sinulla **kaveria tai tuttua**, jota on kiusattu tai kiusataan edelleen? (*Jos ei, siirry kysymykseen 4*)

3. Mistä tiedät, että häntä kiusataan? _____

* Onko hän **kertonut** itse siitä? _____

Jos kyllä ➔ Mitä olette puhuneet kiusaamisesta? _____

* Oletko itse **nähnyt** kun häntä on kiusattu? _____

ITSE

4. Oletko itse koskaan **kiusannut**? _____

Jos kyllä, kysy lisäkysymyksiä. Yksin vai porukassa? Miksi?

MIELIPITEET, ASENTEET

5. Mistä luulet, että kiusaaminen **johtuu**?

* *Vain jos ei spontaania vastausta:*

B. Millaisia lapsia **kiusataan**?

C. Millaisia lapsia ovat **kiusajat**?)

6. Mitä luulet, että **enemmistö** lapsista **ajattelee tai tuntee**, kun he näkevät, että jotakin kiusataan

* *Vain jos ei itse lainkaan tuota spontaanisti vastausta, jatka vaihtoehdoilla.*

Seuraavassa on muutamia vaihtoehtoja. Kerron ne ensin kaikki sinulle, ja sitten pyydän sinua sanomaan mikä tai mitkä ovat sinusta paikkansapitävimät?

- On aika välinpitämätön olo
- Ajattelee, että siitpä sai, oma vikansa
- Huvittaa niin kauan kuin se ei kohdistu itseän
- Haluaisi toisaalta puuttua jotenkin, mutta ei oikein tiedä miten
- Ei halua sekaantua, kun pelottaa, että siinä voi saada jonkun suuttumaan itselleen
- Ei halua sekaantua, koska ei halua saada kantelupukin mainetta
- Kiukuttaa
- Tekee mieli toimia niin, että kiusaaminen loppuu

ESIMERKKI & TOIMINTATAVAT

7. Minkälaisen tilanteen **muistat** selkeimmin **viime viikkojen ajalta**, jossa näit, että jotakuta kiusattiin?

8. Mitä silloin itse **teit**?

* *Jos ei muista tuoretta esimerkkiä:* Entä muistatko, että olet nähnyt joskus **aikaisemmin**, vaikkapa ala-asteella tai koulun ulkopuolella, että jotakuta kiusataan.

Jos kyllä ➔ Mitä itse olet silloin tehnyt?

Jos ei ➔ Mitä tekisit jos näet, että jotakuta kiusataan?

VI Luokan kartta (Liite 3)

Tässä on **esimerkkikartta 7. luokkalaisten välisistä suhteista**. Pyydän sinua miettimään, mihin itsesi sijoittaisit, jos tämä olisi sinun oma ryhmäsi.

Mikä kuvaa parhaiten sinua? Oletko mieluiten isossa ryhmässä, kahdestaan ystävän kanssa, itsekseen, tyttöjen tai poikien kanssa. Ajattele välituntitilanteita, koulun vapaata aikaa, koulumatkoja, tilanteita ennen kuin oppitunti alkaa, ei sitä keiden vieressä istut oppitunnilla. Keskenään läheiset kaverit ovat lähellä toisiaan, kuten tässä esimerkissä

1. Oletko tyytyväinen **suhteisiisi luokkakavereihisi**?

* *Jos ei* ➔ Miten haluaisit niitä muuttaa?

Tässä olikin kaikki! Haastattelu on päättynyt! Suuret kiitokset vastauksistasi!

1. Miltä kysymykset sinusta tuntuivat?

2. Oliko johonkin tai joihinkin kysymyksiin vaikea vastata? Minkä takia?

3. Olisitko halunnut kertoa jotakin muuta tai kysyä jotakin?

NISU I Vapaa-aika koulupäivän jälkeen

Pvm: / 2000

Tja:

Koodi:

Rasita kenen/keiden kanssa vietät aikaa tunneittain koulupäivän päättymisestä siihen asti kun menet nukkumaan. Valitse mielestäsi jokin tyyppinen, tavallinen arkipäivä.

	Kou- lussa	Itsek- seen	Äidin (tai äiti- puolen) kanssa	Isän (tai isä- puolen) kanssa	Muun aikui- sen kanssa (esim. Isovan- hempä)	Sisa- ruksen (sisko / veli) tai sisa- rusten kanssa	Par- haan ystävän kanssa	Kavereiden kanssa. Nimet: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____	Isom- massa poru- kassa	Tyttö- tai poika- kaverin kanssa	Harrastuksessa Mikä /mitkä: 1. _____ 2. _____	Kou- lulla (tietoko- neilla, "jous- tossa")	Muu?
klo 12 - 13	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 13 - 14	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 14 - 15	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 15 - 16	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 16 - 17	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 17 - 18	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 18 - 19	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 19 - 20	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 20 - 21	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 21 - 22	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 22 - 23	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klo 23 - 24	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

viikoppäivä: Ma Ti Ke To Onko viikoppäivissäsi/viikoissasi paljon vaihtelua? Kyllä Ei Jos kyllä, miksi? _____

